

V Ě C N Ě V Y S V Ě T L I V K Y

9, 17 *Ladimír Klácel* — František Matouš Klácel si dal jméno Ladimír v duchu svého utopistického učení o příštím uspořádání světa (lad a mír).

9, 30 *Česká universita ... v samých Čechách ...* byla v Praze vytvořena po bojích s vládou v dubnu 1882, viz zde str. 22.

10, 9 *Iowa City Ioa* — město Iowa (čti Ajeve) v jednom ze států USA Iowě, jehož úřední zkratka je Io, Ia a za časů Nerudových i Ioa; Iowa leží asi ve středu USA.

10, 14, *Cooperstown Manitowoc Co. Wis.* (čti Kuprstaun Menytyuoc) — město v USA, ve státě Wisconsin (čti Uiskonsin), rozkládající se mezi jezerem Michiganským (Mičigenským) a řekou Mississippi.

13, 9, *členem obojí deputace* — z 19. a 31. března.

13, 11 *patent ze dne 8. dubna 1848* — kabinetní list císařův o základních právech a svobodách občanských, o rovnoprávnosti Čechů s Němci, o českém sněmu.

15, 13 *nedělní koncert* — byl 22. ledna o 12. hodině polední na Žofíně (dnes Slovanském ostrově).

16, 9 *nebe ... do pekel* — IV. zpěv Kollárovy Slávy dcery se jmenuje Lethe (mythické řecké „nebe“), V. zpěv Acheron (mythické řecké „peklo“).

16, 13 „*Na zříceninách severního Slovanstva*“ — předzpěv k Slávy dceři.

16, 26 *aby vládl toliko jediný český jazyk spisovný* — tehdy se čeští vlastenci nechtěli smířit se slovenským úsilím o spisovnou slovenštinu a viděli v tom zeslabení svého boje s germanisátorskou a centralistickou Vídní; Jan Neruda se zde také ještě kloní k názoru kollárovskému, ale již o dvě léta později vydává v Poetických besedách Svetozaru Hurbanu Vajanskému sbírku básní *Zpod jarma*, psanou slovensky.

16, 34 *Hlasové o potřebě spisovného jazyka*, vydal je r. 1846 v Praze Sbor musejní.

17, 28 *Adam Burian* — rodák z Německé Lupče v Liptově, učitel Jana Kollára na obecné škole v Mošovcích; viz Jana Kollára Paměti z mladších let života (Spisy, IV, 1863, str. 110 d.).

19, 22 „*Mémoire ...*“ — Svědectví o nástrojích, jimiž byl mučen náš spasitel Ježíš Kristus (Notre Sauveur Jésus Christ) ..., Liturgické knihkupectví katolické.

19, 28 *Mikuláš Lehmann* — obchodník s obrazy, viz Podobizny I., 418.

20, 13 *Byloť ovšem v této otázce Eliškou Krásnohorskou a J. L. Turnovským Šamberkovi literárně výdatně předpracováno* —

Eliška Krásnohorská otiskla ve Vlčkově „Osvětě“ r. 1878 delší stať o Tylovi, Josef Ladislav Turnovský (1837—1901), herec, spisovatel, novinář (viz Podobizny II., 202), vydal obsáhlý Život J. K. Tyla (1881, nové zpracování 1892).

22, 19 *strana ústavní* — německá vládní strana, věrná ústavě únorové z r. 1861, viz zde pozn. ke str. 41, ř. 18.

24, 4 *Forgáč* — Antal Forgács (1819—1885), maďarský šlechtic, r. 1860 český místodržitel.

24, 28 *u Volty* — La Volta, město v severní Itálii, bojiště z r. 1849.

26, 16 *Josef Wenzig* — viz zde str. 162 a 224.

26, 16 *Siegfried Kapper* — (1821—1879), česko-německý spisovatel, viz Podobizny I., 161.

27, 25 *auditoriát* — vojenský soud

27, 35 *Vojtěch Hřimalý* (1842—1908), skladatel, opera *Zakletý princ* provedena byla v Praze r. 1872.

28, 3 *pod Bachem a Paümannem* — za reakčního ministra vnitra Alexandra Bacha (1849—1859) a za pražského policejního ředitele Antonína Paümanna (zemř. 1870).

29, 11 *ve způsobě řeckého Fanaru* — fanarioté, řečtí šlechtici cařihradští, nazvaní podle cařihradské čtvrti Fanar; v Turecku se dostali k vysokým hodnostem a posilovali, kde mohli, řecký národní živel.

29, 17 *Dobrovský, pokládal bulharštinu... za nářečí srbské* — v své *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* (1792), str. 21—29.

29, 20 *Vuk Stefanović Karadžić* (1787—1864), zakladatel nového srbského písemnictví.

30, 1 *Paysij*, chilendarský mnich, první národní buditel bulharský (XVIII. stol.); *Sofronij*, biskup vračanský (1739—asi 1815); *Juraj Venelin* (1802—1839), slavista, buditel; *Vasil Eustatiev Aprilov* (1789—1847), bulharský buditel; *Neofyt-Rylský* (1793 až 1881), pedagog, „patriarcha bulharských učitelů a spisovatelů“, nepodařilo se zjistit, že by se byl jmenoval Ognjanovič; *Konstantin Fotinov*, učitel, vydavatel časopisu *Ljuboslovie* v l. 1842—1846; *Ivan Bogojev* neboli *Bogorov* (1818—1892), lékař, vydavatel prvního bulharského časopisu politického; *Ekzarch* (Alexandr Stoilov, 1812—1891), publicista, buditel; *Dragan Cankov* (1830—1911), politik a publicista; *Petko Račev Slavejkov* (1827—1895), básník, politik; *Najden Gerov* (1823 až 1900), básník, slovníkář; *Rajko Žinzifov* (1839—1877), učitel, žil v Moskvě, přel. i Rukopis královédvorský; *Ljuben Karavelov* (1838—1879), revoluční politik a spisovatel, hlásal osvobození všech balkánských Slovanů, r. 1878 vstoupil s ruským vojskem do Bulharska.

32, 26 *Jan Evangelista Kosina* (1827—1899), filolog a pedagog,

v l. 1877—1888 zemský školní inspektor v Praze, *Malá slovesnost* vyšla po první r. 1875.

33, 6 *volby chabrusové* — chabrus (slovo hebrejského původu) znamená tajné sdružení, zejm. obchodnické; v českých dějinách politických se utvořil r. 1872 chabrus, který kupoval velkostatkářské statky a tím získával i hlasy pro vládní ústavověrnou, ústaváckou většinu.

33, 18 *volební řád únorový* — centralistický, Schmerlingův, z 26. února 1861.

33, 31 *Georg Lienbacher* — viz zde str. 36.

35, 16 *za doby Auerspergovy* — Karlos Auersperg byl v l. 1871—1878 rakouským ministerským předsedou.

36, 3 *Theresianum* — Tereziánská vojenská akademie ve Vídni.

36, 7 *Vojenská hranice* — území mezi řekami Drávou a Sávou — v němž byla vytvořena obrana proti Turkům.

36, 24 *s Taaffem i Potockým* — Eduard Taaffe byl r. 1870 ministrem vnitra v kabinetu Alfreda Potockého a v l. 1879 až 1893 ministerským předsedou; šlo jim o to, aby se nějak vyrovnali s Čechy a aby tak české poslance dostali do parlamentu.

36, 28 *ústaváky — ústaváckého tábora* — viz pozn. ke str. 22.

37, 22 *hrabě Hohenwart* — viz zde str. 40.

37, 28 *Eduard Herbst* (1820—1892), rakouský státník, zavilý nepřítel českého národa, v Humoristických listech neustále karikovaný Fr. Kolářem.

37, 28 *našeho Záboje* — reka z Královédvorského rukopisu.

38, 8 *pod svatojirským kopím Hohenwartovým* (viz zde str. 37) — Hohenwart svou reformou volebního řádu zneškodnil čechožrouta Herbstu asi tak jako legendární sv. Jiří saň, když ji probodl kopím.

38, 10 *po celém Předlitavsku*, v části státu před říčkou Litavou, dělící Rakousy od Uher, t. j. v zemích českých a alpských, v Haliči a Bukovině, v Přímoří a Dalmacii.

39, 26 *kníže Lichtenštejn* — Alois Liechtenstein (1846—1920), do r. 1889 stál v čele t. zv. „klubu středu“.

40, 11 *fundamentální články* — články návrhu zákona, jímž měl být r. 1871 za vlády Hohenwartovy upraven poměr české koruny k monarchii rakousko-uherské.

41, 14 *po osmnácti letech* — čeští poslanci odešli r. 1863 z vídeňského parlamentu a vrátili se tam v říjnu 1879.

41, 18 *v jedinou velkou stranu* — ve vládní pravici, autonomistickou, která bojovala za autonomii, za svéprávnost jednotlivých státoprávních celků říše, proti centralistům, ústavákům, kteří chtěli vládnout z říšského ústředí, z Vídně.

42, 6 *v „mezeře“*, viz o tom zde str. 43, 32.

42, 17 *komitátní* — župní

42, 22 *Za Giskry* — Karl Giskra (1820—1879), rakouský politik, nepřítel Čechů, ministr vnitra v l. 1867—1870, viz Česká společnost I.

42, 28 *obce kraňské* — Kraňsko, Krajina, tehdejší země rakouská, část dnešní Jugoslavie.

42, 30 *ode dvou let* — viz zde str. 36 a pozn. k ní.

42, 32 *kunktátorské* (z lat.) — váhavé

43, 1 *panstvo u Hopfenštoků* — v domě u Hopfenštoků v Praze II, Hopfenštokova ulice, bylo tehdejší c. k. státní zastupitelstvo, jež mělo na starosti konfiskaci časopisů se závadnými, vládě nepřátelskými příspěvky; *Krocínův plácek* — Jan Neruda myslí patrně trojúhelníkové náměstíčko, které souvisí na Starém městě s Krocínovou ulicí, jdoucí dodnes rovnoběžně s Národní třídou; jeden jeho roh tvořila budova policejního ředitelství.

44, 3 *Slezsko* — byla vždy země Nerudovy obzvláštní lásky; dopisoval si s buditelem Slezska P. Ant. Grudou (viz zde str. 244) a hledal pro Slezsko pomoc, kde mohl. Viz úvodní poznámku tohoto svazku (str. 317) a podobiznu Aloisa Jiráska v Podobiznách III.

44, 27 a dále *Josef Miloslav Rautenkranz* (1776—1817), básník; *František Josef Sláma* (1792—1844), buditel; *Josef Ehrenberger* — viz Podobizny I., str. 246; *Karel Šmídek* (1818—1878), moravský myslitel z družiny Klácelovy; *Matěj Procházka* (1811—1889), viz zde str. 256; *František Sušil* (1804—1868) — sběratel moravských národních písní, viz Podobizny I., 393; *Jan Karel Škoda* (1810—1876), autor povídek pro mládež a šířitel knih.

45, 31 *jeho tehdejší žáci* — Jan Neruda byl mezi žáky P. Václava Štulce za svého studia na Akademickém gymnasiu v l. 1850—1853.

46, 7 *Václav Kliment Klicpera* byl tehdy ředitelem Akademického gymnasia; *Václav Zelený* (1825—1875), literární historik a politik.

46, 19 *Žalář u sv. Jiří* — v bývalém klášteře Svatojirském na Hradčanech.

46, 20 *Kauce* — novinářská, vydavatel musil před povolením novin složit peněžitou kaucí, záruku, z níž mu byly sráženy pokuty za tiskové přečiny.

48, 7 *V našem Humoristickém kalendáři* — Jan Neruda mluví za Humoristické listy, jejichž vydavatel J. R. Vilímek byl i nakladatelem Humoristického kalendáře.

49, 17 *poslanec josefovský* — ve čtvrti Josefstadt, VIII. čtvrti Vídně.

49, 29 *odbyv gymnasia u Skotů* — ve vnitřní Vídni.

52, 1 *V letě roku 1878* — 6. července o Jaroslavu Čermákovi, 13. července o Václavu Brožíkovi (Podobizny I., str. 85 a 87).

52, 15 „*Le roi...*“ — francouzské pozdravení změny na trůně: *Le roi est mort, vive le roi*, Král je mrtev, ať žije král. Jan Neruda se neodvážil říci po smrti Čermákové o Brožíkovi přímo, že je král, řekl tedy aspoň *dauphin*, následník trůnu. Viz *Podobizny I.*, 85 d., 87 d.

52, 26 *Hans Makart* (1840—1884), vídeňský dekorativní malíř, liboval si v mythologických scénách, v obrazech přeplněných nahými postavami.

55, 7 *skriptor* — tehdejší titul úředníků vědeckých knihoven

55, 12 *toast* (z angl.) — přípitek

56, 2 *za... vlády Auerspergovy* — viz zde str. 35.

56, 9 *Schmeykalové* — lidé jako JUDr. Franz Schmeykal (1826—1894), pražský německý politik, zuřivý nacional, jenž usiloval o vytvoření *Deutschböhmen* a o jediný německý státní jazyk v Čechách.

56, 15 *Jules Ernest Naville* (nar. r. 1816), francouzskošvýcarský filosof; *William Ralston* (1828—1889), anglický slavista; *Louis Blanc* (1811—1882), francouzský publicista, utopistický socialista, který se dostal až na posice buržoasní.

56, 32 *myšlenku Hareovu* — anglického politika Thomase Hare, vyslovenou r. 1857 v práci *The Machinery of Representation* a r. 1859 v pojednání *The Election of Representatives*; Hareovi šlo o zajištění poměrného vlivu menšin na vedení státu.

57, 36 *lžiliberály centralistické* — přívržence centralistické, ústavácké strany rakouských Němců.

58, 2 *chabrus* — viz zde str. 33.

58, 3 *dragonády* — vláda trestala sedláky tím, že u nich ubytovala vojáky, obyčejně dragouny, kteří pak páchali i násilností.

58, 4 *delegované poroty* — přečiny spáchané tiskem byly dávány k rozhodnutí porotám v jiném místě, nežli kde vyšla tiskovina, v místě nepříznivém českému redaktorovi.

58, 6 *Metternich a Sedlnitzký* — dva představitelé absolutismu: Klement Lothar Wenzel Metternich ovládal Rakousko do r. 1848 jako kancléř a ministr, Josef Sedlnitzky z Choltic (1778 až 1855) byl jeho pomocník jako president dvorského policejního úřadu.

58, 7 *Po Solferinu, po Králové Hradci* — po dvou významných porážkách Rakouska, r. 1859 a 1866.

58, 9 *éra... Lasserů* — Josef Lasser von Zollheim (1815 až 1879), ministr vnitra, člen panské sněmovny, další nepřítel českých státoprávních nároků, německý liberál a centralista.

58, 13 *jako je [své ideály z mládí] oni Bachové... zradili* — Alexander Bach (1813—1893) byl v r. 1848 jeden z vůdců odboje proti feudalistickému a monarchistickému Rakousku, ale když se stal rakouským ministrem (od července 1848), změnil se v ab-

solutistu a od r. 1851 v naprostého reakčníka: léta padesátá XIX. století jsou v českých dějinách označována jako bachovská éra, bachovská reakce.

58, 14 *Ungrové* — Josef Unger (1828—1913), rakouský politik, odpůrce federalisace Rakouska, centralista; *Giskrové* — viz zde str. 42; *Schmeykalové* — viz zde str. 56; *Ošlejch Herbst* — (viz zde str. 37), měl ošklivou hlavu, v Humoristických listech ho nesčíslněkrát zkarikoval F. Kolár; proto o něm říká Jan Neruda *ošlejch* — což je druh cibule.

58, 18 *V limbu* — t. j. na onom světě, tedy: *V limbu úsměšek* — už je po úsměšcích...

58, 19 *kn. Carlos* — Karlos Auersperg (viz zde str. 35 a 56).

58, 20 *Beust doklepal* — Friedrich Ferdinand Beust (1809 až 1886) zmařil r. 1871 vyrovnání s Čechy, ale vzápětí (6. listopadu t. r.) byl propuštěn — viz Česká společnost I.; *Herbst domílá z posledního* — přese všecko své nepřátelství k Čechům ustoupil tento německý liberál od počátku let osmdesátých v přízni svých soukmenovců do pozadí, dr. Schmeykal a dr. Plener přišli na jeho místo; r. 1885 při volbách do říšské rady byl ze svého okresu vytlačen německými nacionály a pak propadl při volbách i jinde.

58, 25 *hegemoni* (z řečtiny) — svrchovaní vládci, zde jsou to vídeňští centralisté.

60, 18 *pijavice chabrusové a baňky švindlové* — obrat vzatý ze starého felčarství, kdy se všemožné nemoce léčily odnímáním krve pomocí pijavic a sázením baněk; *chabrus* — viz 33, 6 a pozn.

60, 19 *krach* — v Rakousku r. 1873 došlo k velikému krachu, bankrotu; viz str. 62, 6.

61, 35 *česká dráha Západní* — na Beroun, Plzeň.

62, 6 *veliký krach r. 1873* — viz str. 60, 19.

62, 17 *důležité události na poloostrově Balkánském* — hospodářské budování po osvobození Srbska, Černé Hory a Bulharska.

63, 28 *Garibaldimu* šlo o to, aby Itálie byla zbavena cizí vlády (rakouské) a aby byla sjednocena, král Viktor Emanuel se mu zdál z dílčích vládců italských pro zdar této věci nejspolehlivější; viz K. Tůma, Garibaldi, bohatýr svobody (1907).

64, 4 *Giuseppe Mazzini* (1805—1872), italský publicista a politik, duch všech povstání italských z let 1821—1870; *Camilo Benso Cavour* (1810—1861), italský státník, zasloužilý o sjednocení Itálie; *Daniele Manin* (1804—1857), italský politik.

64, 5 *Nino Girolamo Bixio* (1821—1873), generál štábu Garibaldiova; *Giacomo Medici* (1817—1882), garibaldiovský italský generál; *Massimo d'Azeglio* (1798—1866), italský malíř a státník.

64, 7 *uprostřed... metternichovské tury* — uprostřed utrpení, které za vlády Metternichovy doléhalo na Rakousko, „žalář národů“.

- 64, 13 *Tadeusz Kościuszko* (1746—1817), vůdce polského povstání 1792—1794.
- 64, 14 *Daniel O'Connell* (1775—1847), irský politik, usiloval o samostatnost svého národa.
- 64, 26 *Mladá Itálie* (*Giovine Italia*), časopis a spolek založený Giuseppeem Mazzinim (viz zde str. 64) r. 1831 v Marseilli; *Noc Spaté aliance* — temno období, kdy Evropu ovládal trojspolek vytvořený 26. září 1815 císařem rakouským, ruským carem a králem pruským proti revolučním hnutím.
- 65, 4 *Itálie měla... svého Poděbrada* — krále Viktora Emanuela.
- 65, 12 *do té pastušiny chýšky* — tak zde říká Neruda místo „pastuchovy chýšky“, jak čteme v Kollárově „Slávy dceři“.
- 65, 14 *Washingtonové a Garibaldiové* — zakladatelé států: George Washington (1752—1799) tvůrce USA, Garibaldi sjednotitel Itálie.
- 65, 22 „*Neurvalý junker*“ — junkeři byli pruští statkáři, opora německého militarismu.
- 66, 10 *velký řád annunziatský* — vyznamenání pojmenované podle rytířského řádu, založeného r. 1360 v Savojsku ve Francii.
- 66, 21 *na svou poustevnu caprerskou* — Giuseppe Garibaldi si r. 1854 koupil sardinský ostrůvek Capreru, kde je i jeho hrob.
- 66, 30 *vítězství „červených košil“* — garibaldovci nosili červené košile, naši Sokolové je převzali od nich.
- 68, 26 *proti Schmerlingovým řádům* — proti Schmerlingově únorové oktrojované ústavě z r. 1861.
- 69, 29 *MDr František Novotný* žil v l. 1859—1879.
- 70, 14 *coram populo* (lat.) — před lidmi
- 70, 16 *areopag* (z řečtiny) — sbor soudcovský
- 71, 25 *Josef Alois Ticháček* (psal se Tichatschek, 1807—1886), odnárodnělý hrdinný tenor, člen opery v Drážďanech; *Jan Křtitel Pišek* (1814—1873), slavný barytonista, člen opery v Stuttgartě.
- 72, 24 *vokalista* — žák, který byl přijat do kláštera na zaplacení a za to zpíval při bohoslužbách.
- 72, 26 *Giacomo Meyerbeer* (1791—1864), německý kosmopolitický hudební skladatel, podle názoru smetanovců eklektik.
- 72, 34 *mutace* (lat. mutare — měniti) — změna chlapeckého hlasu v mužský v době dospívání
- 73, 7 *Jan Ludvík Lukes* (1824—1906), český tenorista, organizátor pěveckého ruchu u nás; z jeho soukromého pěveckého sboru vznikl r. 1861 pěvecký spolek Hlahol.
- 73, 10 *Dr Václav Linhart*, referent v listech *Politik* a *Prager Zeitung*.
- 73, 13 *Marta* — *Alessandro Stradella* — opery německého

skladatele Friedricha Flotowa (1812—1883), první z r. 1847, druhá z r. 1844.

73, 29 *Hugenoti* (1836) — francouzská opera německého skladatele Meyerbeera.

73, 32 *Frankobrod* — zde je míněn Frankfurt nad Mohanem.

73, 36 *Vilém Tell* (1829) — opera italského skladatele Gioacchina Rossiniho (1792—1868); *Postilion z Lonjumeau* (1836), opera francouzského skladatele Adolpha Adama (1803—1856).

74, 3 *V Akademii českých žurnalistův* — Spolek českých žurnalistů pořádal o sv. Janu Nepomuckém (16. května) koncertní a deklamatorní akademie, viz *Podobizny I.*, str. 229.

74, 14 *Raoul* — postava z Meyerbeerových *Hugenotů*; *Arnold* — z Adamova *Postilionu z Lonjumeau*; *Prorok* — opera Meyerbeerova z r. 1848, hlavní, titulní postavou v ní je krejčí Jan z Leydenu, král nizozemských novokřtěnců v XVI. stol.; *v originálním znění* — měl tenor tak vysoký, že dovedl svůj part vyzpívat bez transposice, bez snížení o půltón nebo o sekundu.

75, 7 *slavný bojar* — Jan Neruda užil slova ve významu původním: válečník, bohatýr; Jan Neruda nemohl znát stinné stránky úlohy Skobelevovy.

75, 12 *guslaři* — doprovázeli v Srbsku hrou na gusle svůj přednes hrdinských epických zpěvů.

75, 13 *Alexander Vasiljevič Suvorov* (1729—1800), slavný ruský vojevůdce.

75, 20 *u Plevna, na Šipce* — dvě místa, kde ruská armáda, vypravená na pomoc Bulharsku, porazila r. 1877 Turky.

75, 21 *u Gjok-Tepe*, místa v dnešní Turkmenské SSR, poblíž hlavního města Ašchabadu, zvítězil Skobelev ve válce vedené carským imperialismem proti Turkmenům.

75, 37 *reduta Dubnická* — reduta je drobné samostatné opevnění v pevnostním systému.

76, 22 *při pověstné sklenici vody* — Jan Neruda zde přejímá z nekrologu gen. Skobeleva v *Národních listech* z 9. července 1882: „Mé srdce křečovitě a bolestně se svírá...“ přerušil 13. ledna t. r. v Moskvě Skobelev svou proslulou řeč při sklenici vody.“

77, 13 *Michail Ivanovič Glinka* (1804—1857), ruský skladatel; jeho opera *Ruslan a Ludmila* (1842) je komponována na epos A. S. Puškina.

77, 38 *vokalista* — viz zde str. 72.

78, 2 *Hynek Kašpar Vojáček* (1825—1917), český hudební skladatel.

78, 17 *Ferdinand Břetislav Mikovec* — (1826—1862), dramatik a kritik, redaktor *Lumíra*, viz *Podobizny I.*, str. 396. O Lukesovu „Dráteníkovi“ psal v *Lumíru* 3. dubna 1856 na str. 333: „Pan Lukes zpíval dráteníka v ryze národním duchu a s pa-

trným citem, a překvapil jmenovitě přiměřenou a znamenitě živou hrou. Po sl. Stögerové nejvíce potlesku dobyl.“

78, 25 *Johann August Stöger* (1791—1861), řed. Stavovského divadla v Praze, pečoval zejména o rozkvět opery.

78, 33 *Tannhäuser* — hlavní postava stejnojmenné opery Richarda Wagnera o středověkých německých pěvcích (*Tannhäuser* neboli Zápas pěvců na Vartburku).

79, 8 *Vincenc Furch* (1817—1864), český básník, žil jako úředník ve Vídni a tam i zemřel.

79, 31 *novoplozence „Schulvereinu“* — nově zplozeného, nově r. 1881 založeného spolku na šíření němčiny v rakouských školách, na poněmčování neněmeckého žactva.

80, 6 *alumnát* — výchovný kněžský ústav, doba, kdy je alumnus-chovanec členem takového ústavu.

80, 8 *Karel Orel* — nar. 1825 v Moravské Bystřici, později farář ve Strážku u Velkého Meziříčí.

80, 34 *Labyrint* — palác mythologického krále Minoa na Krétě, stavba tak složitého půdorysu, že v ní cizinec zabloudil.

81, 15 K zájezdu do Brna, organisovanému Sokoly, došlo 13. srpna, z Brna šla výprava k Macoše a do Sloupských jeskyň pěšky 14. srpna.

81, 24 *v těchto dnech* — premiéra čtyřaktové zpěvohry P. I. Čajkovského „Panna Orleánská“ byla v Novém českém divadle 28. července 1882, I. reprisa byla 30. července, II. reprisa 2. srpna.

81, 26 *Kolébka jeho* — byla ve Votkinském železářském závodě Vjatské gubernie.

82, 13 *Antonín Rubinstein* (1829—1894), ruský pianista, dirigent a skladatel.

82, 23 *Glinka* — viz zde str. 125 a 148; *Aleksandr Nikolajevič Sěrov* (1820—1871), ruský skladatel.

83, 1 *novoromantické* — Maďar Liszt Ferencz, Francouz Hector Berlioz a Němec Richard Wagner.

83, 10 *Niccolo Piccini* (1728—1800), italský skladatel; *Christoph Wilibald Gluck* (1714—1787), německý hudební skladatel.

83, 17 *Meyerbeer* — viz zde str. 72.

84, 7 *továrna Kaufmannova* — na telegrafy.

84, 14 *u dráhy plzeňsko-březenské* — mezi Plzní a Březnem u Postoloprť.

86, 20 *záhladný* — zahlazující, vyhlazující

88, 15 *aktuár* — nižší úředník soudu nebo správního úřadu

88, 16 *justiciár* — vrchnostenský právní úředník

89, 1 *ve Všeobecné nemocnici pražské* — nemocného Turinského navštívil také gymnasista Jan Neruda spolu se svým profesorem P. Václavem Štulcem (viz Miloslav Novotný, Život Jana Nerudy, I.).

- 90, 13 *dvamecítma* (starobylé) = dvaadvacet
- 92, 17 *Dr Josef Frič* (1804—1876), pražský advokát, otec básníka a revolucionáře Josefa Václava Friče.
- 92, 31 *bude... vzorem purkmistra pražského* — za svého purkmistrovství v l. 1882—1885 se staral ze všech sil o rozkvět „zlaté slovanské Prahy“; toto jeho pojmenování Prahy se stalo populárním a známým u všech Slovanů.
- 93, 8 *imortely* — květiny slaměnky, doslovný překlad tohoto názvu: nesmrtelné, nehynoucí, nevadnoucí.
- 94, 18 *únorové patenty* — únorová ústava, viz též Česká společnost I.
- 94, 28 *in contumaciam* (lat.) — v nepřítomnosti, obžalovaný nebyl soudem dostižitelný (byl za hranicemi).
- 94, 30 *Hohenwart, Auersperg II.* — viz zde str. 35, 37.
- 94, 33 *porotou v Chebu delegovanou* — viz zde str. 58.
- 95, 11 *regimentu Auerspergova* — vlády Auerspergovy; viz zde str. 35.
- 95, 22 *v Michu* — Mnichu, vsi u Kardašovy Řečice.
- 95, 34 *od r. 1881 jest předsedou Spolku českých žurnalistů* — nástupcem Jana Nerudy.
- 96, 3 *Djakov* (Djakovo) — město v Slavonsku
- 96, 10 *Osijek* — hlavní město v někdejší rakousko-uherské Slavonii
- 96, 34 *po rozpoltění monarchie* — na Rakousko a Uhersko r. 1867.
- 97, 26 *Srijem* — východní část území mezi řekami Drávou, Dunajem a dolní Sávou, východní půle Slavonie.
- 97, 34 *trojjediné království* — Uhry, složené tehdy z vlastního království Uherského a z království Chorvatského a Slavonského.
- 98, 5 *diecéšanský fond* — fond diecése, biskupství
- 98, 10 *Ivan Kukuljević-Sakcinskij* (1816—1889), chorvatský básník a historik.
- 98, 11 *Gjuro Haulik* (1788—1869), arcibiskup zagrebský.
- 98, 12 *rodina Kollerova* — dva rakouští generálové Kollerové, otec Franz a syn Alexander, vytvořili sbírky archeologické i jiné, jež byly zčásti získány i Národním museem v Praze (sbírka autografů v Literárním archivu).
- 98, 25 *doktorand* — studující vysoké školy, připravující se ke zkouškám doktorským.
- 99, 4 *Slavonie, Slavonsko* — východní část Chorvatska-Slavonska, tehdy samosprávné části Uher, Translajtanie.
- 99, 17 *gymnasium v Žitné ulici* — č. pop. 566—II.; bylo otevřeno r. 1881, dnes tam již gymnasium není.
- 100, 5 *Marešův* — t. j. Mareschův; Johann Maresch, germanisující inspektor školní, viz Česká společnost I., str. 144 a j.

100, 14 *po odchodu jeho z německé reálky* v Praze II., v Mikulandské ulici čp. 134, kde — viz výše — učil v l. 1859—1882.

100, 28 *Albert Henry Wratislav* (1821—1889), potomek české rodiny Vratislavů, anglický publicista, propagátor českého písemnictví a české kultury v Britanii.

104, 19 *vyštěrbaná zbraň* — zubatá (Kottův Slovník)

104, 33 *heraldika* — nauka o erbech, znacích panovnických rodin, států, zemí, šlechtických rodů, měst, duchovních; *diplomatika* — nauka o čtení a hodnocení starých listin.

105, 21 *vydání Českého Plutarcha* — „Plutarch“ se mezinárodně jmenuje soubor životopisů význačných osobností, a to podle starořeckého historika Plutarcha (z I.—II. století po Kristu), který napsal první takový celek, nazvaný Podvojně životopisy (Bioi paralléloi); jsou v něm vždy vedle sebe dva životopisy, jeden Řeka a jeden Římana. Rybičkův český „Plutarch“ se jmenuje Přední křísitelé národa českého (1883).

106, 5 *na evangelickém hřbitově* — za Karlínem

106, 32 *v Kobelárově* — Kobeliarovo, místo v Gemerské stolici.

107, 1 *ve svých pamětech* — otiskl je Čeněk Zíbrt v Časopisu Českého musea, ročn. LXXXIII, 1909. Zde na str. 236 čteme záznam P. J. Šafaříka: „Sein fünfjähriger Aufenthalt in Kesmark, am Fusse der höchsten Karpaten, im Kreise gleichgesinnter, für Kunst und Wissenschaft hochbegeisterter Jugendfreunde...“, což v zápisu jeho syna Vojtěcha (tamže str. 246 d.) zní téměř jako překlad: „Jak velice mohutná příroda Taterská, čilý duchovný život v německo-protestantské Spiši, laskavost a přízeň znamenitých mužův, zvábených k němu neobyčejnými dary ducha jeho, a konečně obcování se kruhem mladíků sourodých, nadaných a rovně jemu pro krásu a dobro nadšených, jak vše to naň účinkovalo, vytknul sám nejlépe v německém autobiografickém zlomku, dávaje svědectví, že tam duch jeho pevného naměření a základu pro život nabyt.“

107, 7 *pojednání Jos. Jungmanna* — Rozmlouvání o jazyku českém (1806) četl Šafařík r. 1811 v Kobeliarově na Slovensku.

107, 14 *na universitě jenajské* — jenské, v městě Jeně v Durynsku v Německu.

107, 17 *S Palackým vydal r. 1818... spis Počátkové...* — na knize je jako autor uveden J. Blahoslav, kterýmžto jménem se za své dva přátele na dílko podepsal jeho vydavatel Jan Blahoslav Benedikti (1799—1847), pozdější slovenský spisovatel a profesor lycea v Kežmarku.

108, 31 *sjezd Slovanův rakouských* — Slovanský sjezd v Praze o svatodušních svátcích r. 1848.

108, 33 *Slovanská lípa* — Lípa slovanská, česká vlastenecká politická organizace z r. 1848—1849, jejím prvním starostou byl P. J. Šafařík.

110, 6 *anatom prof. Josef Hyrtl* (1810—1894), prof. německé university v Praze a pak ve Vídni. Viz *Obrazy z ciziny*, str. 235 a 411.

110, 9 *prosektor* — lékař, který v nemocnici pitvá tělo zesnulého, aby byla přesně zjištěna příčina smrti.

111, 23 *pretensivní náhledy* — náročné, domýšlivé

111, 26 *nešťastný Dr Novotný* — viz zde str. 69; *kulturträgři* (z němč.) — nositelé kultury, posměšně o Němcích, kteří se honosili svou vyšší kulturou.

111, 39 *Němci „z říše“* — z Německa

112, 1 *Ewald Hering* (1799—1881), německý fyziolog, přišel r. 1870 z Vídně na pražskou universitu.

112, 2 *Edwin Klebs* (nar. 1834), prof. patologické anatomie, přišel do Prahy r. 1873, pak působil v Americe.

112, 7 *Mikoláš Lehmann* — viz zde str. 19.

112, 31 *Balthasar Denner* (1685—1749), německý portrétista a miniaturista, jehož drobnomalba byla tak přesná, že mu říkali *Parendenner*, t. j. *Denner*, na jehož portrétech jsou vidět i póry pleti.

113, 19 *Antonín Manes* (1784—1843), otec Josefa, Quida a Amalie Manesových.

113, 22 *Kristián (Christian) Ruben* (1805—1875), v l. 1841—1852 ředitel malířské akademie v Praze.

116, 6 *František Němeček* (Franz Xaver Niemetschek) napsal o Mozartovi knihu *Leben des k. k. Kapellmeisters W. Gottlieb Mozart*. Prag 1789. Český překlad Miloše Jirka vyšel 1937.

116, 9 *Pasquale Bondini* — italský zpěvák, v l. 1781—1788 ředitel divadla v Thunovském paláci na Malé Straně a divadla Nosticova, zemřel r. 1789.

116, 13 *klavírní výtah* — „Figarovy svatby“ upravil ihned po pražské premiéře Jan Křtitel Kuchař (1751—1829), skladatel a varhaník.

116, 26 *intence* (z lat.) — záměr

117, 8 *Václav Jan Tomášek* (1774—1850), významný český předsmetanovský skladatel; *oba Koželuhy* — Jan Ev. (1738—1814) a jeho synovec Leopold Antonín (1752—1818); *oba Dušky* — František Xaver Dušek (1731—1799) a Jan Ladislav Dussek nebo Dusík (1761—1812).

117, 9 *téhož syna Führera* — Robert Führer (1807—1861), žák Vitáskův.

117, 11 *hudební genealogie* — hudební rodopis, rodokmen

118, 17 *zpěv o Karlu Hynku Máchovi* — byl vydán o Dušičkách r. 1857 litoměřickými bohoslovci, 12. listopadu 1857 byl přetištěn v Lumíru; otisk ve sborníku *Památce K. H. Máchy* (Mil. Hýsek, 1937).

119, 31 *spis o romantismu*: Stará doba romantického básnictví

(1883), propadlý jako habilitační práce zásahem T. G. Masaryka.
120, 23 Jan Neruda a F. V. Jeřábek byli odpůrci vášniví, ale čestně navzájem uznávali přednosti svých literárních děl.

120, 30 *Josef Franz Haydn* (1732—1809), význačný německý skladatel, Neruda píše Hayden.

120, 32 *Johann Georg Albrechtsberger* (1736—1809).

121, 13 *Missa solemnis* — slavnostní mše, zpívaná, místo ministrantů při ní přisluhují kněží.

121, 14 *v těchto dnech* — zpěváckým spolkem Hlaholem byla Beethovenova *Missa solemnis D dur* provedena na Žofíně „k podpoře onemocnělých strojníků pražských“ v pátek 8. prosince o polednách. Bylo to čtvrté pražské provedení této skladby od r. 1856. Národní listy z 8. prosince 1882 obšírně vypisují tuto historii pražských provedení. Produkce byla opakována ve středu 13. prosince na počest Beethovenových narozenin.

121, 20 *ohluchl* — Beethoven pozbyval sluchu pozvolna, nikdy neohluchl úplně; naproti tomu Bedřich Smetana pozbyl nervovou afekcí sluchu náhle a nadobro, ale přesto tvořil dále svá vrcholná díla, takže jeho hrdinství bylo ještě větší.

121, 21 *Starý Jehova* — krutý bůh židovský

123, 6 *Georg Josef Vogler* (1749—1814), hudební skladatel, působil v Praze.

123, 23 *Což by byl Perugino, co Fra Bartolommeo* — bez svého žáka Raffaela Santiho, s žáka se přenáší sláva i na jeho učitele; *Pietro Vanucci Perugino* (1446—1523), italský malíř, učitel Raffaela Santi; *Fra Bartolommeo* (1475—1517), malíř italské renesance; *Raffael* — Raffaello Santi (1483—1520), velký mistr italské renesance.

123, 33 *Dr August Vilém Ambros* (1816—1876), český hudební dějepisec.

123, 34 „*Annexandrem Velkým*“ (přezdívka utvořená podle jména slavného makedonského dobyvatele Alexandra Velikého ze IV. stol. po Kr.) — t. j. velkým uchvatitelem, velkým v anektování, v přivlastňování cizích věcí.

123, 34 *Meyerbeer* — viz zde str. 72.

124, 5 *Jan Karel Liebich* (nar. 1773 v Mohuči, zemřel 1822 v Praze), divadelní herec, od r. 1806 ředitel Stavovského divadla; zavedl u nás zvyk strojit vánoční stromek.

124, 6 *Václav Müller* (1767—1835), Moravan, hud. skladatel, kapelník v Brně, Vídni, Praze a opět ve Vídni.

124, 17 *minulou neděli* — opera *Čarostřelec* byla hrána na Zemském divadle 17. prosince v předvečer narozenin skladatele K. M. Webra.

124, 34 *v Londýně řídil* Weber premiéru *Oberona* r. 1826, toho roku tam i zemřel.

125, 12 *Daniel François Auber* (1782—1871), viz zde str. 138;

Gioacchino Rossini (1792—1868); *Stanisław Moniuszko* (1819—1872), autor první lidové opery polské *Hańka* (1847).

125, 13 *Glinka* — viz zde str. 82 a 148.

126, 6 *Emanuel Tonner* (1829—1900), pedagog, žurnalista, na jeho návrh byl r. 1862 pojmenován „Sokolem“ pražský tělocvičný spolek, základ celého československého sokolství.

127, 21 *odpověď obcí českých k žádostem vídeňského magistrátu* — české obce vracely v prosinci 1882 losy „Vídeňské loterie pro chudé“, demonstrující tak proti nepřátelskému smýšlení vídeňského zastupitelstva vůči českému národu.

127, 23 *ústý nového starosty našeho* — Dr. Tomáše Černého (1840—1909), jenž byl pražským starostou v l. 1882—85.

1883

131, 1 *Fluctuat nec mergitur* — heslo znaku města Paříže (Plaví se, leč netone): vnitřní Paříž — Cité — byla vybudována na ostrově řeky Seiny, takže vypadá jako loď.

131, 21 *Sekvana* — řeka Seina

131, 23 *Léon Gambetta* (1838—1882), povoláním advokát, francouzský politik, jako člen strany republikánské odpůrce Napoleona III., po porážce Francie ve válce prusko-francouzské organisátor nacionalistické obrany Francie, od r. 1881 ministerský předseda, po porážce Francie umírněný republikán, oportunist, odpůrce třídního boje, hlasatel třídní harmonie.

132, 24 *despot* (obyčejně dnes *despota*), samovládce, tyran, zde je míněn Napoleon III.

133, 24 *Josef Virgil Grohmann* (1831—1919), českoněmecký spisovatel a poslanec.

134, 14 *Antonín Gindely* viz *Podobizny* I., str. 110; *smutně pověstný* — neměl vlasteneckého zanícení, byl žákem Němců Höflera a Helferta, nikoli Františka Palackého.

135, 31 *Jan Nečásek* (1813—1866), od r. 1862 ředitel Akademického gymnasia.

136, 15 *imposantně* — mohutně

138, 14 *officier de chasses* — lovčí

138, 32 *Luigi Cherubini* (1760—1842), italský skladatel, v Paříži žil od r. 1788.

139, 6 *Němá z Portici*, opera D. F. Aubera, vzniklá r. 1828; viz *Obrazy z ciziny*, str. 166 pozn.

139, 7 *Le séjour militaire* — Posádka

139, 8 *Le testament et les billets doux* — Závěť a milostná psaníčka

139, 20 *François Adrien Boieldieu* (čti Boaldjé) (1775—1834), francouzský skladatel.

- 139, 22 *Sontagová*, Henriette Sontag (1803—1854), německá operní pěvkyně, žačka pražské konservatoře.
- 139, 23 *Rossini* — viz zde str. 125.
- 139, 24 *koloratura* — v sólových partiích výzdoba jednotlivých zpívaných hlásek celou řadou plynulých tónů
- 139, 32 *Meyerbeer* — viz zde str. 72.
- 139, 38 *invence* — motivická, námětová vynalézavost
- 140, 22 *v obležené Paříži* — za obležení pruského, když pařížská komuna nakrátko uskutečnila po prvé v dějinách vládu proletariátu.
- 140, 30 *Eugène Scribe* (1791—1861), francouzský dramatik, plodný (na 400 her) a u nás tehdy oblíbený; autor libret, také *Auberovy Němé z Portici* (1828).
- 140, 33 *neznají Francouzové úzkoprsého egoismu* — viz čl. Jana Nerudy *Operní libreta* (Literární obzor 1867, str. 118 d.).
- 141, 11 *Schöbl* — viz *Podobizny I.*, 222.
- 141, 30 *pathologie* — nauka o nemocích, o chorobných změnách organismu
- 141, 31 *therapie* — nauka o léčení nemocí.
- 142, 17 *JUDr Karel Mattuš* (1836—1919), staročeský politik.
- 143, 27 *italská praktika* — italští kupci XVII. století měli různé praktiky, jimiž si usnadňovali účetnictví, zejména násobení zlomkem.
- 146, 10 *mnoho formelního* — formálního, oficiálního, vnějšího, strojeného
- 146, 25 *gloriola* — svatozář
- 147, 28 *Z těch není dosud na českém repertoáru nic* — první Wagnerova opera na českém jevišti byla v Národním divadle teprve 12. ledna 1885, *Lohengrin*.
- 148, 2 *Ruslan* — *Ruslan a Ludmila*, viz zde str. 82 a 125.
- 149, 20 *Petr František Krejčí* (1796—1870), od r. 1854 světící biskup pražský.
- 149, 27 *Jan Pravoslav Koubek* (1805—1854), básník. Jan Neruda jako malostranský gymnasista poslouchal jeho přednášky v Klementinu, ale „podobiznu“ mu do *Humoristických listů* přese všechnu lásku, kterou k němu choval, nenapsal, protože nebyl donedávna znám žádný jeho portrét. Viz: Mil. Novotný, *Rok Jana Nerudy* (1952), str. 202.
- 151, 5 *koncese* — ústupek
- 151, 27 *Je to po prvé . . .*, ale už v I. svazku *Podobizen* byl baron Alexander Weber (str. 24).
- 151, 30 *J. E.* — Jeho Excellence; Dr Kraus se jmenoval křestním jménem Alfred.
- 152, 18 *eminentní* — vynikající
- 153, 28 *říšská naše delegace* — naši, čeští poslanci na říšské radě vídeňské.

154, 22 *před dvaceti lety Shakespeare* — slavnost Shakespea-
rova v Praze r. 1864 (viz České divadlo II, str. 297).

155, 22 *Julius II.*, papež v l. 1503—1513.

156, 5 *Galathea* — mořská víla z řeckého bájesloví; obraz se
jmenuje Triumf Galathey; *Villa Farnesina* — slavné římské re-
nesanční dílo architekta Bramante z XVI. století.

156, 6 *improvisátorka Beatrice* — G. K. Nagler (Neues allge-
meines Künstlerlexikon, III. vyd., sv. 16, str. 478) říká: „Beatrice
von Ferrara. Diese Improvisatorin soll... im berühmten Frauen-
bildnisse der Tribüne zu Florenz von 1512 vorgestellt sein“
(Beatrice Ferrarská. Tato improvisátorka prý je vypočtena
v proslulém ženském portrétu Tribuny ve Florencii); Tribuna je
osmihranná význačná výstavní síň ve florencké Galerii degli
Uffizi.

156, 7 *Uffizie*, Palazzo degli Uffizi ve Florencii, v němž je
slavná galerie obrazů.

156, 12 *Stanza* — ve Vatikáně jsou tři síně (italsky stanza),
jež vyzdobil Raffael Santi se svými žáky; *Stanza del'Incendio* —
Síň s Požárem (t. j. s obrazem požáru).

156, 28 *lyra i meč* — básnická sbírka Villaniova z r. 1844
se jmenuje Lyra a meč.

157, 10 *v letech 1844 a 1846 vydal samostatné sbírky básnické*
— r. 1844 Lyra a meč, r. 1846 I. díl Spisů, což je nové vydání
Lyry a meče, doplněné jinými básněmi.

157, 17 *tiskárna jeřábkovská* — byla v Praze II. ve Spálené
ulici.

157, 24 *poslanec deklarant* — který podepsal deklaraci z 22.
srpna 1868, v níž zástupci českého národa znova prohlásili, že
spojení Čech s dynastií habsburskou spočívá na vzájemné smlou-
vě, že země Koruny české jsou s Rakouskem v unii personální a
že tedy říšská rada nemůže za korunu českou rozhodovat a že
čeští poslanci nemohou vstoupit do říšské rady.

157, 29 *Štědrý večer* — byl vydán r. 1869.

157, 33 *didaktickou velkou báseň* — napsal ji r. 1855, ukázkou
z ní snad přinesl Lumír r. 1861, díl I., str. 359 (Lyra).

158, 11 *Alois Jelen* (1801—1857), zpěvák, hudební skladatel,
zhudebnil Villaniovu píseň *Zasviť mi, ty slunko zlaté*, dále jeho
básně *Kdes, hvězdo má?* a *Ulehčení*; *Josef August Heller* (zemř.
1855), česko-německý skladatel, zhudebnil Villaniovo *Ulehčení* a
František Pivoda (1824—1898), hudební pedagog a skladatel, zhu-
debnil jeho *Růžinky stesk*, *Zpívejte, ptáčekové!* a *Dobré jitro!*
(Em. Meliš a Josef Bergmann, Průvodce v oboru českých tiště-
ných písní, Praha 1863.)

158, 15 „*Zasviť mu, ty slunko zlaté,...* — tak říká Jan Ne-
ruda podle prvního verše nejznámější zhudebněné a zlidovělé
básně K. D. Villaniho.

158, 21 *Torquato Tasso* (1544—1595), italský renesanční básník.

159, 9 *besedy* — zpěvní, deklamatorní a taneční zábavy, v jejichž pořádání vynikl Josef Barák, viz *Podobizny I.*, 138.

159, 17 *patrimoniální úřady* — úřady pozemkových vrchností, spravující jejich poddané.

159, 18 *vypazovací komise* — po vydání patentu z r. 1848 tyto komise zprošťovaly rolnické usedlosti závazků a břemen, které vázly na pozemcích, tím že všecko odhadovaly v penězích a kapitalisovaly.

159, 27 *listovní* — kancelářský úředník knihovního úřadu (soudu), měl na starosti protokol knihovních podání.

162, 3 *měšťanosta Kopecký v Plzni* — Martin Kopecký (1777 až 1854), právník a hospodářský spisovatel, zasloužil se o hospodářský a kulturní rozmach Plzně.

162, 20 *hlasy... autonomistické* — chebských Němců.

163, 10 *trochu podobnosti se Šnajdrem* — Karlem Sudimírem, (pův. Karlem Agnelem Schneidrem, 1766—1835), zprvu německým, od r. 1810 také českým básníkem, jeho *Okus* v básnění českém vyšel r. 1823.

163, 20 *první česká škola reální* — v Praze II, v Ječné ulici, dnes Průmyslová škola.

163, 29 *byl deklarantem* — viz pozn. ke str. 157.

163, 31 *Sprachenzwangsgesetz* — donucovací jazykový zákon.

164, 1 *Wenzig... psal hlavně dramata* — ale byl také Smetanovým libretistou (Dalibor, Libuše); zajímavé je, že se o tom Jan Neruda zmiňuje zde letmo až na str. 224, ř. 19. Wenzig svá libreta psal německy, do češtiny je překládal Ervín Špindler (1845—1918), spisovatel a roudnický politický pracovník, důvěrný přítel Jana Nerudy.

164, 16 *Niobe* — v řeckém bájesloví matka, jíž bohové ze závidosti zahubili všechny syny a dcery.

164, 22 *Sára (Sarah) Bernhardt* (1844—1923), slavná francouzská tragédka.

164, 23 *Fedora* — drama Victoriena Sardoua, francouzského spisovatele (1831—1908), napsané r. 1882.

165, 30 *riviéra* — diamantový náhrdelník v podobě šňůry, franc. la rivière = řeka.

166, 10 *František Havlíček*, právník, cvičitel pražského Sokola v l. 1862—1864, zemřel r. 1871.

167, 4 *Lumír o smrti Jana Slavíka* — VIII. roč., díl I. (1858), str. 165: „Dne 13. února přestalo bítí srdce, kteréž náleželo k nejšlechetnějším ve vlasti naší, k nejhorlivějším a nejobětavějším...“

167, 5 *Václav Filípek* (1811—1863), nejdřív herec, pak novinář a spisovatel, humorista.

167, 8 *Slovník naučný* — Neruda měl k němu výhrady od začátku vydávání a počínajíc jeho reprezentativní hlavou, Dr Fr. L. Riegrem, svým osobním a politickým odpůrcem.

167, 10 z *Divadelních táčeků* — vydaných Janem Nerudou r. 1881; o Janu Slavíkovi čteme tam na str. 26.

167, 11 *J. N. Maýr* — viz zde str. 222 a pozn. k ní; *divadlo v Růžové ulici* — viz zde 222, 13 a pozn.

167, 19 *Johann August Stöger* — viz zde str. 78.

168, 35 *dramatické raffinement* — rafinovanost, přejemnělost, vybroušenost.

169, 2 *pravidla Lessingovy dramaturgie* — publikovaná v díle *Hamburgische Dramaturgie* (1767—69).

169, 10 *zemské divadlo* — bylo tehdejší pražské divadlo Stavovské; česky se v něm hrálo v neděli a ve svátek od r. 1812.

170, 12 *mutatis mutandis* (lat.) — změníme-li, co se dá změnit

170, 13 „*Přijel, hrál a zvítězil!*“ — pozmeněné okřídlené latinské heslo Julia Caesara *Veni, vidi, vici* — Přišel jsem, viděl jsem a zvítězil jsem.

170, 29 *Kantiléna* — v hudební skladbě široká, písňová melodie

171, 3 *Ferdinand Laub* (1832—1875), český virtuos na housle; *Jan Hřímálý* (1844—1915), houslista, profesor moskevské konservatoře.

171, 8 *Ladislav Čelakovský* — viz *Podobizny I.*, str. 271, 33 a pozn. k ní.

171, 8 *Ladislav Čelakovský* — viz *Podobizny I.*, str. 271, 33 Friche, jehož choť Johana, roz. Reissová, byla sestra matky Jaromíra Čelakovského, Antonie; viz zde str. 92.

171, 27 *věda diplomatická* — diplomatika, viz zde str. 104.

173, 22 *Průmyslové museum* — *Museum Vojtěcha Náprstka* v Praze I. na Betlémském náměstí.

174, 6 *Leyden* — město v Holandsku, na Rýnu.

174, 24 *Lukrecia Borgia* — opera italského skladatele Gaetana Donizettiho (1797—1848); její titulní postava žila v l. 1480 až 1519 a je z rodu španělsko-italských válečníků a ukrutníků.

175, 19 *Adelina Patti* (1843—1919), italská koloraturní zpěvačka.

175, 31 *Semiramis* — opera italského skladatele Gioacchina Rossiniho (1792—1868), vytvořená r. 1823.

176, 17 *Zrovna jsem řekl Vávrovi* — Emanueli Vávrovi (1839 až 1891), novináři, redaktoru *Hlasu* a pak *Národních listů*.

177, 4 *paralela* — přirovnání

177, 6 *A přece jsme rebelanti* — otiskl Karel Tůma s pseudonymem Štípný v *Humoristických listech IV.*, 1862, II. půlletí, str. 138; *Ty české tvrdé palice* s týmž pseudonymem tamže na str. 154.

- 177, 9 *Heřman Přerhof* (1831—1867) — viz str. 284.
- 177, 23 *Petőfi Sándor* (1823—1849), největší maďarský básník, revolucionář, padlý v boji za svobodu vlasti; Karel Tůma s Nerudovým přítelem Františkem Brábkem (1848—1926) vydali r. 1871 výbor Básní Petőfiho a také Neruda sám z něho překládal (viz Básně I).
- 177, 36 *Dějinné charaktery* — v II. vydání byly přejmenovány na Bohatýry svobody.
- 177, 37 *Giuseppe Mazzini* — viz zde str. 64; *Camillo B. Cavour* (1810—1861), viz zde str. 64, 4 a pozn. k ní; *Daniel Manin*, viz zde str. 64; *Louis de Potter* (1786—1859), organisátor boje za republiku v Belgii.
- 177, 38 *John Brown* (1800—1859), rolník severoamerický, popravený otrokáři v bojích Severu proti Jihu.
- 178, 1 *Emil Šolc* (1861—1931), nakladatel a knihkupec v Telči a v Praze, rodák kutnohorský, v Kutné Hoře působil jako knihkupec jeho bratr.
- 178, 8 *Svědění aneb Žertva na Balkáně* (1879)
- 178, 11 *první tábor Řípský* (10. května 1868) — tato resoluce je otištěna v Národních listech 11. května 1868.
- 178, 13 *William Ewart Gladstone* (1809—1898), anglický státník. Viz Podobizny I, 231.
- 178, 20 *klademe Šmilovského do... mohyly* — A. V. Šmilovský zemřel 20. června 1883.
- 179, 4 *kolumbarium* — budova, v níž ve výklencích jsou umístěny (v urnách) pozůstatky zesnulých.
- 180, 16 *nuance* — odstín, jemný odstín
- 182, 2 *August Gottfried Bürger* (1747—1794), něm. básník, přeložený epigram (čtyřverší) se jmenuje v originále Unmut (Nespokojenost), otištěn byl po prvé r. 1793.
- 182, 14 *rejdy šulferajnské* — viz zde str. 79.
- 183, 8 *bachovská reakce* — za ministra Alexandra Bacha (1851—1859).
- 185, 1 *Josef Lasser von Zollheim* (1815—1879), v l. 1871 až 1875 rakouský ministr vnitra. Viz zde str. 58.
- 185, 22 *data slovníku Rankova* — Josef Rank (1833—1912) vydal Příručný slovník všeobecných vědomostí; Jan Neruda zde cituje str. 485 dílu prvního (1882).
- 185, 27 *gremium* — společenstvo, na př. obchodníků.
- 185, 37 *letenský „třetí most“* — mezi Prahou V. a Letenskou strání, řetězový, nazvaný po císaři Františku Josefovi I. Vyšla o něm brožurka (Zahradnický, Třetí most v Praze) r. 1868, kdy byl otevřen. Dnes je na jeho místě nový most Švermův.
- 187, 10 *za doby abstinence* — když r. 1873 čeští poslanci z protestu proti vládnímu centralismu bojkotovali říšskou radu vídeňskou.

187, 11 *velkostatkářský kompromis* z r. 1879 — volební, mezi ústavověrnou šlechtou a šlechtou konservativní.

187, 23 *Albert Nostic* (zemř. r. 1871).

189, 1 *humanista* — zde ve významu starém: učenec oddaný studiu klasiků řeckých a římských a řecké a římské společnosti.

189, 6 *metrický překlad* — v původním metru originálu, t. j. v hexametru, šestiměru.

189, 17 *bazar* — tehdy prodej darovaných, sebraných předmětů ve prospěch některého vlasteneckého podniku (Národní divadlo) nebo významné nemajetné osobnosti (Zdeňky Havlíčkové).

189, 25 *Emanuel Purkyně* (1831—1882), botanik a meteorolog.

189, 32 *faktor* — činitel, spolutvůrce

190, 5 *pseudovelikán* — lživelikán, zdánlivý velikán

190, 14 *ferment* — fermenty, látky ve šťávách rostlin i živých těl, způsobují změny v složení těla a ovlivňují činnost organismu, zde přeneseně o osobnosti, která je nositelem života ve spolku.

190, 19 *sekulární slavnost* — slavnost stého výročí, z lat. saeculum — století, věk, zde slavnost třístého výročí.

190, 27 *Moserovy Brejle* — Bedřich Moser (1821—1864), český spisovatel, vydával r. 1849 a pak znovu r. 1861 humoristický ilustrovaný časopis *Brejle*, viz Jan Neruda, *Literatura I*, *Ara-besky*, str. 373.

191, 7 *Gabriela Roubalova* (nar. 1843), operní pěvkyně, divadelním jménem *La Boëma*.

191, 11 *Christoph Wilibald Gluck* (1714—1787), německý hudební dramatik, Orfeem založil německé hudební drama.

191, 17 *Františka Janouškova* (Fanny Janauschek), českoněmecká pěvkyně, roz. r. 1830, viz. zde i str. 220.

191, 18 *Adelina Patti* — viz zde str. 175.

191, 19 *Christina Nilsson* (1843—1921), švédská operní zpěvačka, jež v l. 1870—1872 vykonala uměleckou pouť po Americe.

191, 24 *Anton Rubinstein* (1829—1894), ruský pianista a skladatel, viz zde str. 82.

192, 17 *podobizna Kraszewského* — byla otištěna na př. v *Květech* 1867, II. půlletí, str. 25 a ve *Světozoru* 1878, str. 375.

192, 26 *Jókai Mór* (1825—1904), maďarský spisovatel, revoluční druh *Petőfiho Sándora*.

193, 10 *Jean Paul* (1763—1825), německý spisovatel, učitel feuilletonisty a beletristy Jana Nerudy.

195, 7 *kaleidoskopický* — ornamentálně složitý, tvarově i barevně měnivý

197, 4 *Černovice* — tehdy hlavní město rakouské země Bukoviny, dnes rumunské Cernăuți.

- 197, 13 *munificence* — štědrost
- 197, 25 *geniální Zítek* — architekt Josef Z. (1832—1909), stavitel Národního divadla v l. 1867—1881; r. 1882 po požáru Nár. divadla svěřena byla rekonstrukce divadla jeho spolupracovníku arch. Josefu Schulzovi, když se architekt Zítek nepohodl se stavebním odborem Sboru pro zřízení Národního divadla.
- 197, 28 *kongeniální* — sourodý, rovný schopnostmi, stejně geniální
- 198, 13 *Josef Niklas* (1817—1877), architekt.
- 199, 7 *František Bohumír Zvěřina* (1835—1908), ilustrátor Hálokových Květů, proslulý zejména dokumentárními kresbami kraje a života na Slovensku a na Balkáně.
- 199, 11 *Jan Káš* (1825—1873), řezbář a sochař, pracoval hlavně pro kostely; znám je nám i jako přítel a podporovatel Boženy Němcové.
- 199, 28 *Bohuslav Schnirch* (1845—1901), tvůrce soch Apollona a Mus na attice (hlavní římsy) Národního divadla; viz Podobizny I., str. 173.
- 199, 32 *pomník Havlíčkův* — vytvořil Josef Strachovský pro Kutnou Horu; *pomník bratřanců Veverkových*, Františka a Václava (oba umřeli r. 1849), vynálezců ruchadla (1824—1827), vytvořený pro Pardubice.
- 199, 35 *kritické hlasy české* — na př. v Národních listech z 6. a 9. září (o pomníku bratřanců Veverkových) a 26. srpna (o pomníku K. Havlíčka, z pera Miroslava Tyrše). Jan Neruda měl o slavnosti bratřanců Veverků v Národních listech feuilleton 8. září 1883.
- 200, 21 *Akademický čtenářský spolek, literárně řečnický spolek Slavia* — studentské spolky pražské, významné svou kulturní činností, první byl založen r. 1849 a rozpuštěn r. 1899, druhý vznikl r. 1848, rozpuštěn r. 1849, obnoven r. 1869, r. 1894 znovu rozpuštěn a r. 1896 znova obnoven, ale již bez funkce ústřední studentské organizace; úplně zanikl r. 1904.
- 201, 2 *za poslední slovanské války* — proti Turkům r. 1877 a 1878.
- 201, 30 *Benjamin Disraeli Beaconsfield* (1804—1881), anglický státník a spisovatel.
- 201, 31 *Victor Hugo* (1802—1885), francouzský básník, autor historických románů Chrám Matky boží pařížské, Devadesát tři, Bídníci, Muž, který se směje, Dělníci mořští, Han d'Islande, viz Podobizny I, 280; *Björnstjerne Björnson* (1832—1910), autor románů Na božích cestách, Vlajky nad městem i přístavem; *Jókai Mór* — viz zde str. 192 a srovnej, co o něm jako o politikovi říká Jan Neruda v Obrazech z ciziny, str. 349 d.; *Josef Ignác Kraszewski* — viz str. 192.
- 202, 17 *Jan Nepomuk Štěpánek* — viz zde str. 212.

202, 19 *Josef Alois Prokop* (1809—1862), herec a ředitel kočovné divadelní společnosti, viz zde str. 226.

202, 21 *František Liegert* (1803—1881), zprvu obchodník, v l. 1864—1865 ředitel Prozatímního divadla. Viz České divadlo II. na různých místech od str. 243 do konce.

203, 11 *samoplodnější* — tak překládá Neruda asi slovo originálnější.

203, 12 *redigoval po Sabinovi Slovana* v l. 1872—1876; Sabina tento obdeník, založený r. 1869 L. Chleborádem, redigoval v l. 1871—1872.

204, 11 *Václav Seidan* (1817—1870), německo-český plastik, medailér.

204, 19 *Václav Levý* (1820—1870), významný český sochař.

205, 6 *ozdoba mostu Palackého* — sousoší Lumír a píseň, Ctirad a Šárka, Libuše a Přemysl, Záboj a Slavoj; dnes, po rekonstrukci mostu, jenž byl poškozen 14. února 1945 náletem, byla tři z těchto sousoší přemístěna do parku na Vyšehradě, čtvrté — Libuše a Přemysl — bylo americkou bombou rozbito.

206, 14 *Gluck* — viz zde str. 191.

206, 16 *Almanach Umělecké besedy Máj* z r. 1872.

207, 1 *fenomenální* — jedinečný

207, 9 *inferiorní* — nízký

207, 10 *paladium* — původně socha ochranného božstva, zde objekt, který chová památky národní a je obecně uctíván jako zdroj národního trvání a národní síly.

207, 28 *titul díla* v originále: *Le système silurien du centre de la Bohême*.

207, 30 *Barrande* bydlil od r. 1845 na Malé Straně v rohovém domě Újezdu a někdejší Chotkovy, dnešní Vítězné ulice (č. popisné 419, orientační 15).

207, 33 *Místo za Slíchovem* — na t. zv. Dívčích hradech, viz str. 323.

207, 37 *Jan Krejčí* (1825—1887), geolog, viz Podobizny I., 214.

207, 38 *Antonín Frič* (1832—1913), bratr Jos. V. Friče, zoolog, paleontolog.

208, 28 *Julius Roth* (1842—1904), autor středoškolských i jiných učebnic němčiny, přítel Jana Nerudy.

208, 31 *humaniora* — studium literatury a celého života starověkých klasických národů (Řeků a Římanů).

209, 5 *soukromí* — bezpředložkové adverbium: v soukromí, soukromě

209, 11 *povzbuzen Janem Nerudou* — Jan Neruda jmenuje sebe, není to u něho neobvyklé ani v pracích zřetelně jím šifrovaných a podepsaných (poslední z Povídek malostranských, v podobiznách v Humoristických listech na př. r. 1884, viz zde též str. 240).

- 209, 15 *Adam Zero* — doslovně (z frančtiny): Adam Nula, Adam Nicka.
- 209, 17 *v Ottově Salonní bibliotéce* vyšel do r. 1883 jen jeden soubor novel J. Liera (Novelly, kniha I., 1883).
- 210, 26 *Nejpronejší prací jeho byla povídka Duhový pták v Lumíru* (r. 1873) — první původní práce Julia Zeyera ve skutečnosti byla humoreska Krásné zoubky v Palečku 1873.
- 210, 30 přesně Ondřej Černyšev, Román o věrném přátelství Amise a Amila.
- 212, 20 *Jan N. Štěpánek* — viz zde str. 202.
- 212, 23 *Jos. K. Tyl* — viz Podobizny I., 55.
- 212, 25 *Jos. Jiří Kolár* (1812—1896), tragéd a spisovatel, viz Podobizny I., 22.
- 212, 36 *Dlouhou ... řadu her, již tvoří Sebrané spisy J. N. Štěpánka* — v Jungmannově Historii literatury české (1849) jsou uvedeny na str. 409—411 a je jich tam vyjmenováno úhrnem přes 100.
- 213, 6 *František Turinský* — viz zde str. 85.
- 213, 8 *Simeon Karel Macháček* (1799—1846), básník, dramatik, z jeho divadelních her jsou nejznámější Ženichové (1826).
- 213, 17 *Ferd. B. Mikovec* — viz zde str. 78.
- 213, 21 *doba proslulého prvního provádění her Shakespearových* — v letech 1850—1856 (Cokoli chcete 1850, Macbeth 1852, Romeo a Julie, Hamlet 1853, Richard III. 1854, Sen noci svatojanské 1855, Král Lear 1856).
- 213, 31 *Vítězslav Hálek* — viz Podobizny I., 57.
- 213, 32 *Gustav Pflieger Moravský* — viz Literatura I.
- 214, 8 *v divadle na Ovocném trhu* — v Stavovském divadle, v dnešním Divadle J. K. Tyla.
- 214, 10 *školní rada Mareš* — viz Neruda, Česká společnost I., 144.
- 214, 21 *rytíř Strahl* — figura z Katinky Heilbronské, hry Heinricha Kleista.
- 215, 7 *Anna Manetínská-Kolárová* (1817—1882), tragédka, choť J. J. Kolára, viz Podobizny I., str. 273,
- 215, 13 *Eliška Pešková* (1833—1895), dramatická umělkyně a spisovatelka, choť Pavla Švandy ze Semčic.
- 215, 25 *Albína Heinzová*, viz zde str. 224.
- 215, 27 *Mína Koutská* (Mina Kautsky) (1837—1912), herečka a něm. spisovatelka, matka Karla Johanna Kautského, něm. sociálního demokrata, pozdějšího oportunisty a renegáta.
- 216, 2 *Magdalena Hynková* — viz Podobizny I., 106.
- 216, 3 *Anna Rajská*, roz. Forchheimová (1822—1903), sestra ženy Jos. K. Tyla a matka jeho dětí.
- 216, 4 *Marie Lipšová*, vl. jménem Liebscherová (1831—1889), herečka.

216, 5 *Arnoštka Libická*, roz. Nápravníková (1837—1893), herečka; *Josefina Čermáková* (1849—1895), herečka, provdaná za Dr Václava Kounice.

216, 11 *Anna Veverková*, roz. Kettnerová, žačka Pivodova.

216, 12 *Sen svatojanské noci* — Shakespearův.

216, 12 *Julie Šamberková* (1847—1892), tragédka, od českého divadla odešla k německým divadlům a do Ameriky.

216, 15 *tak neočekávaně nám odňatou Bekovskou* — Emilie Bekovská zemřela 5. října 1882 po operaci ve Vídni; viz Podobizny I., 248.

216, 33 *dualistické* — podvojně, obojetně

217, 11 *Karel Polák* (1834—1906).

217, 11 *František Pokorný* (1833—1893), člen Zemského a Prozatímního divadla, člen div. společnosti Švandovy, ředitel vlastní společnosti.

217, 21 *Lessingův Marinelli* — podlý dvořan z dramatu Emilia Galotti (1772) Gottholda Efraima Lessinga (1729—1781), německého básníka a kritika.

217, 27 *Jan Kaška* (1810—1869), herec a spisovatel, viz Podobizny I., 153; České divadlo II., příl. 13.

217, 27 *Václav Hametner* (1804—1869), „poslední český pierot“.

217, 27 *Josef Sekyra* (1812—1864), komik pražského divadla, viz Podobizny I., 348.

217, 27 *Jan Lopil*, vl. *Roštlapil* (1816—1867) — viz České divadlo II., 417 d., příl. 15.

218, 31 *Dvořák* (Debureau) — Jan Kašpar Dvořák (1796—1846), herec pantomim, pierot světové pověsti. Viz České divadlo II., str. 135, příloha č. 9.

218, 37 *J. V. Svoboda st.*, člen dvorní opery ve Vídni, r. 1851 zakladatel druhé české div. společnosti.

219, 6 *Josef Vilém Grabinger* (1805—1852).

219, 7 *Josef Chauer* (1805—1859).

219, 12 *Nathan* — hlavní postava Moudrého Nathana, hry G. E. Lessinga (*Nathan der Weise*, 1779).

220, 11 *Františka Janoušková* — viz zde str. 191.

220, 19 „*jen v Praze prováděny dokonale*“ — soud samého Mozarta.

220, 31 *Kateřina Podhorská* (1807—1889), operní pěvkyně, sopranistka, viz Podobizny I., 336.

221, 3 *Chaloupková*, provd. Schröderová.

221, 4 *Klotilda Gaučová* — působila v herecké družině J. N. Maýra (Prozat. divadlo); *lokální zpěvačka* — v t. zv. lokálních fraškách — z místního, pražského života lidového.

221, 15 *Věkoslava Blažková* (Ress-Blažková), zemř. r. 1873, primadona české opery.

221, 21 *Emilie Bennevic-Miková* (1834—1906), altistka; *Josefina*

- Procházková* (Schmidt-Procházková), altistka, zemřela r. 1867.
- 221, 22 *Helena Zamiszanka* — polská zpěvačka, jež v Praze působila v letech 1862—1865, viz České divadlo II., 612.
- 221, 26 *Anna Kupková* (1848—1903), provdaná pak za pražského měšťanostu Františka Václava Pštrosza, Mařenka z Prodané nevěsty (1868).
- 221, 27 *Terezie Boschetti* — zpěvačka českého divadla, viz Podobizny I., 30 a 171.
- 222, 12 *Jan Nepom. Maýr* (1818—1888), operní pěvec, skladatel, kapelník Prozatímního divadla.
- 222, 13 *divadlo „Růžové“* — v Praze II. v Růžové ulici, viz České divadlo II, 28 a pozn.
- 222, 16 *Karel Strakatý* — viz Podobizny I., 237.
- 222, 29 *Jan J. Lukes* — viz zde str. 76; *Jindřich Polák* — tenor Národního divadla.
- 222, 36 *Čeněk Vecko* (1834—1874), tenorista pražského německého divadla, viz České divadlo II., 602 d., příl. 12.
- 222, 37 *Josef Lev* (1832—1898), barytonista Národního divadla, jeden z nejdůvěrnějších přátel Jana Nerudy, viz Podobizny I., 62; *Josef Paleček* (1842—1913), basista, režisér opery a profesor konservatoře v Petrohradu; *Jakub Schwarz* (nar. 1835), baryton.
- 223, 25 *Barákovy besedy* — viz Podobizny I., 138.
- 223, 27 *Antonín Barcal*, tenorista, u českého divadla v l. 1867 až 1868, pak v Rusku.
- 223, 32 *Julius Souček* (1831—1874), tenor; *Arnošt Grund* — viz Podobizny I., 295.
- 223, 36 *Vojtěch Šebesta* (1844—1880), barytonista.
- 224, 7 *Karel Simeon Macháček* — viz zde str. 213.
- 224, 8 *František Krumlovský* (1817—1875); *František Bráva* (Brava, 1811—1882), basista, člen divadla v Růžové ulici a divadla Stavovského; *Hynek Illner*, r. 1861 se zastřelil z bídy a zoufalství (Lumír 1861, str. 1075).
- 224, 9 *Isabella Ferenczyová*, maďarská zpěvačka, vystupovala v Praze a Plzni v l. 1864—1870; *Emilie Rastelliová*, vystoupila po prvé v Praze 1861, r. 1863 se odebrala do Pešti, r. 1866 angažována B. Smetanou, r. 1868 odešla z Prozatímního.
- 224, 11 *Václav Alois Svoboda-Navarovský* (1791—1849), básník.
- 224, 17 *Josef Wenzig* — viz zde str. 26.
- 224, 19 *Josef Jiří Stankovský* (J. Neruda píše v H. I. Staňkovský) — viz Podobizny I., str. 159.
- 224, 23 *Albína Heinzová* od r. 1858 hrála česky v Stavovském divadle, zemřela v letech šedesátých.
- 224, 28 *Marie Macháčková* hrála v Stavovském divadle 1861 až 1866.
- 224, 29 *Jenny Brennerová* (1828—1878), kolorатурní pěvkyně.

244, 30 *Terezie Rückaufová*, sopranistka, vystoupila po prvé 1866, odešla od nás r. 1869.

224, 33 *Josef Reichel* (1819—1866), herec německého a českého divadla.

224, 35 *Eduard Bachmann* (1831—1880), hrdinný tenor.

225, 16 „*divadelní vlaky*“ — organisované tehdy společné zájezdy jednotlivých krajů a míst na představení Národního divadla.

225, 20 *Josef Štandera* (zemř. r. 1863).

225, 21 *Josef Jelínek* st., herec, od r. 1866 ředitel div. společnosti.

225, 23 *Eliška Zöllnerová* (1822—1911), žena řed. F. Zöllnera, viz zde str. 226; *Václav Braun* (zemř. 1900), herec z družiny Tylovy, pak řed. div. společnosti; *Václav Šmíd*, rodák z Hradce Králové, německo-český herec.

225, 24 *Jan Košner*, člen Prozatímního a Švandova divadla, později ředitel divadelní společnosti; *Terezie Knížková*; *Emanuel Rott*, pův. herec společnosti Zöllnerovy, od r. 1853 ředitel divadelní společnosti.

225, 25 *Kozlanská* roz. *Kressyová*, ředitelka div. spol. Jana Kozlanského, založené r. 1868; *František Ludvík* (roz. 1842), herec a ředitel div. společnosti; *Václav Pázdral* založil div. společnost r. 1870; *Václav Choděra* (1852—1928), působil na Moravě.

225, 26 *Ignác Mušek* (1812—1894).

225, 31 *Pavel Švanda* (1825—1891), význačný pražský divadelní ředitel, viz *Podobizny* I., str. 96.

226, 1 *Eliška Pešková* — viz zde str. 215.

226, 9 *Josef Alois Prokop* — viz zde str. 202; *Filip Zöllner* (1782—1863), ředitel divadelní společnosti, významné pro naše obrození.

226, 10 *Jan Pištěk* (1847—1907), zpěvák, řed. div. společnosti, působil v Kravíně, v Brně, na Vinohradech.

226, 11 *v Kravíně u Prahy* — na Vinohradech v místech dnešní Budečské ulice, na rohu Korunní třídy, výletní místo Pražanů s dřevěnou divadelní arénou.

226, 15 *Václav Svoboda*, založil div. společnost r. 1869.

226, 22 *Josef Emil Kramuele* (1826—1884), herec a ředitel div. společnosti; *Antonín Mušek* (1824—1876), herec a ředitel div. společnosti; *Jiljí Krämer* (1816—1876), herec a ředitel div. společnosti; *Josef Kulas* (Kullas), Němec rodem, na jeho koncesi hrál r. 1851 J. K. Tyl.

226, 23 *František Čížek* (1820—1887); *Hynek Vicena* (1819 až 1911), herec a div. ředitel, přítel Tylův; *Josef Jan Stránský* — Šemerer (1808—1864), herec, od r. 1845 div. ředitel.

- 229, 13 *našeho „přítele“ Paümanna* — viz zde str. 28.
- 229, 32 *Giuseppe Mezzofanti* (1771—1849), italský kardinál a polyglot.
- 229, 34 *Mořic Fialka* (1809—1869), spisovatel.
- 230, 25 *za purkmistra vyšehradského* — do r. 1884, kdy byl Vyšehrad připojen ku Praze.
- 231, 16 *V Rusku pobyl 10 let* — Pavel Durdík psal do r. 1884 své ruské studie zejména do Osvěty a do Časopisu českých lékařů, ale později, po r. 1884, i do Světozoru, Zlaté Prahy a Květů. Užíval přitom i pseudonymu A. F. Balan. Knižně vydal: Slavjanofilská strana na Rusi, Německé osady na Rusi. Překládal I. S. Turgeněva, L. N. Tolstého, Ostrovského.
- 231, 25 *Nias*, největší z řady ostrovů, jež provází západní Sumatru v Asii.
- 231, 32 *Napoleon Manuel Kheil* (1849—1923), entomolog a slovníkář.
- 232, 6 *redaktoři Lumíra* — Jan Neruda — Vítězslav Hálek.
- 232, 10 *pseudonym R. Jamot* — Thomayerův pseudonym zní přesně R. E. Jamot.
- 232, 23 *MUDr Jan Bohumil Eiselt* (1831—1908), vynikající český lékař a profesor vnitřního lékařství na Karlově universitě.
- 233, 5 *MUDr Jaroslav Hlava* (1855—1924), lékař a profesor pathologické anatomie.
- 233, 6 *British medical Journal* — Britský lékařský časopis.
- 233, 20 *Byl to triumf...* — Dr Eduard Grégr měl 26. ledna 1884 na vídeňské říšské radě významnou řeč proti návrhu zákona o němčině jako státním jazyku v Rakousku.
- 233, 24 *poslanci z levice* — vládní, německo-rakouská část poslanců na říšské radě, rozsazená v lavicích po levici.
- 235, 9 *František Pivoda* — viz zde str. 269.
- 235, 28 *Henry John Palmerston* (1784—1868).
- 236, 11 *stoupenci řeckého Fanaru* — viz pozn. ke str. 29, 11.
- 239, 18 *Petr Bílka* — Moravan, vídeňský pedagog a mecenáš, viz Podobizny I., 141.
- 240, 1 *Nejpronejší leta padesátá* — Jan Neruda je sám prožíval (1850—1853) jako sextán, septimán a oktáván na gymnasiu Akademickém.
- 240, 6 *Václav Klicpera* — dramatik Václav Kliment Klicpera; *literární Nestor* — nejstarší ze spisovatelů (v řeckém bájesloví Nestor přežil tři generace, proto mnoho pamatoval a rád ze svých vzpomínek vypravoval bojovníkům obléhajícím Tróju: V. K. Klicpera pamatoval podobně mnoho z našeho obrození jako jeho přímý a významný účastník).
- 240, 17 *Jan Strakatý*, JUDr (1835—1891), notář a politik.

240, 18 *Rudolf Wolf* — jeden z trojice studentských přátel (Wolf-Tollmann-Neruda), známé nám i z Večerních šplechtů (Povídky malostranské).

240, 19 *Adrienne Lecouvreur* — divadelní hra francouzského dramatika Eugèna Scriba.

240, 20 *Bohumil Ceyp z Peclínovce* (1835—1879), lékař a spisovatel.

240, 21 *Josef Kolář* (1830—1911), slavista, úředník knihovny Národního musea, v mladších letech i básník; *Bohumil Janda Cidlinský* (1831—1875), spisovatel, básník.

240, 22 *Václav Čeněk Bendl Stránický* (1833—1870), spisovatel z přátelského kruhu Boženy Němcové.

240, 23 *Antonín Štrauch* (1831—1877), spisovatel humorista; *Jan Gross* (1833—1894), spisovatel, spolupracovník V. Č. Bendla.

240, 26 *Ferdinand Schulz* (1835—1905), romanopisec a literární historik. Jeho práce románové a povídkové jsou psány na témata historická (Doktor Johánek, Česká Magdalena, Nymburská rychta), městská a venkovská (Rok v Praze, Latinská babička) a zámecká (Dvorské panstvo a j.); přání Jana Nerudy, aby napsal historii české literatury, F. Schulz však nevyhověl a v literární kritice se stal k stáru reakčníkem (ve Vlčkově Osvětě), zato se však zasloužil o zveřejnění zápisků Josefa Jungmanna, o němž vydal populární knížku, a první vydal sebrané spisy Vítězslava Háška.

241, 24 *František Sal.* — Saleský

241, 25 *pastorálka* — pastýřské bohosloví, nauka o praktické činnosti duchovenské

242, 8 *heslo Štulcovo* — P. Václava Štulce, viz zde str. 44.

242, 23 *Josef Slavík* (1806—1833), virtuos; *Ferdinand Laub* viz zde str. 171; *František Ondříček*, viz Podobizny I., str. 318.

242, 24 *Alexandr Dreyschock* (1818—1869), skladatel, znamenitý klavírní virtuos; *Julius Schulhof* (1825—1898), klavírní virtuos a skladatel; *Bedřich Smetana*, viz Podobizny I., 100.

242, 33 *prophetae in patria* — proroci ve vlasti: Jan Neruda naráží na okřídlené latinské úsloví „Nemo propheta in patria sua“ — Nikdo není prorokem v své vlasti.

243, 4 *Laurentius Zink*, nar. r. 1807, provinciál piaristických škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, předtím děkan filosofické fakulty ve Vídni.

243, 5 *Čeněk Vinař* (1835—1872), hudební skladatel a varhaník, na vyzvání Jindřicha Fügnera vytvořil r. 1862 hudební sbor pražského Sokola.

243, 24 *tem* — legie, pluk

243, 30 *Kunhuta královna* — sídlila na hradě Hradci u Opavy od smrti svého chotě Přemysla Otakara II. (1278) až do svého sňatku se Závišem z Falkenštejna r. 1284.

243, 32 *Kravařové* — šlechtický rod, nazvaný podle hlučínské obce Kravař.

244, 4 *hory Rudenské* — pravděpodobně hory Reichensteinské na hranicích Kladska.

244, 11 *P. Antonín Gruda* byl osobně blízký Janu Nerudovi, dopisovali si navzájem.

244, 12 *v Měšťanské besedě pražské* byla v neděli 24. února 1884 po odpoledním představení Snu noci svatojanské schůze na počest účastníků jízdy „divadelním vlakem“ z Opavy a okolí; proslov, který zde měl P. Antonín Gruda, byl otištěn v Národních listech 25. února, ale Nerudův žurnál Grudu všude jmenuje chybně P. Gudra!

245, 17 *na gymnasiu staroměstském* — Akademickém, jež mělo tehdy sídlo v Klementinu.

247, 19 *slavnost, při níž zasazena deska Vlasákova* — Josefa Věnceslava Vlasáka (1802—1871), učitele a pedagog. spisovatele, v jeho rodné obci Chodoulicích.

247, 33 citát z XXVI. Nerudovy Písně kosmické.

249, 3 *při pravici* — slovanské, opoziční, proti germanisátorské levici vládní.

250, 17 *Svatopluk Presl* — Jan S. Presl (1791—1849).

250, 18 *ústav idiotů* — Ústav choromyslných v Praze II. Na Slupi spravoval K. S. Amerling od r. 1871.

251, 18 *připomeneme-li zde... zase jednou Josefa Mánesa* — Jan Neruda o něm psal 13. prosince 1871, při jeho úmrtí, viz J. Neruda, O umění, 1951, str. 279 d.

252, 30 *žánristé* — malíři žánrů, výjevů z prostého života.

254, 13 *nákladem naším vlastním* — nákladem Jos. R. Vilímka.

255, 15 *Josef Hyrtl* — viz zde str. 110.

256, 27 *rozkol mezi námi a Slováky* — základ k němu dali slovenští jesuité XVIII. stol. a zejména římsko-katolický farář Anton Bernolák (1762—1813), kteří hlavně z důvodů církevních proti česky píšícím evangelíkům zaváděli slovenštinu jako spisovný jazyk.

257, 1 *Jan Valerián Jirsík* — viz zde str. 148.

257, 2 *František Saleský Bauer* — viz zde str. 241; *Markové* — Antonín (1785—1877) a Jan Jindřich (1803—1853), pseud. Jan z Hvězdy.

257, 3 *František Sušil* — viz pozn. k str. 44.

257, 11 *Strossmayer* — viz zde str. 96.

257, 19 *František Antonín Gindl*, brněnský biskup (1786—1841).

257, 34 *Guntýř (Gunther) Kalivoda* (1815—1883), opat rajhradský.

258, 25 *Ženichové*, opera, kterou na libreto stejnojmenné veselohry Simeona Karla Macháčka (1799—1846) napsal K. Kovařovic r. 1884.

- 259, 14 z „*Valkyr*“ — z Wagnerovy opery *Die Walküre* (Valkýra) z cyklu *Der Ring der Nibelungen* (Prsten Nibelungů).
- 260, 2 *vezmeme trochu „do držení“* — budeme trochu zdrželiví
- 261, 24 *ve skladu našem* — v nakl. J. R. Vilímka.
- 261, 25 *na Severní kap* — na Severní mys
- 262, 35 *třetí most* — viz zde str. 185.
- 263, 10 *Siegfried Kapper* (1821—1879), českoněmecký spisovatel, básník, viz *Podobizny* I. 161.
- 263, 22 „*vyzpívali ranní modlitbičky*“ — Nerudova narážka na dětskou národní píseň, již uvádí K. J. Erben v *Prostonárodních českých písních a říkadlech* (1864, str. 2): ptáčkové už dávno vstali / modlitbičky vyzpívali /.
- 264, 6 *v Žalmech* — citát je z 30. žalmu, verš 6, překlad Bible kralické.
- 266, 27 *Česká lípa v Olomouci* — t. j. Slovanská lípa, založená tam v květnu 1848.
- 266, 29 *Spornost* — pražský sbor národní obrany.
- 266, 36 *Arnošt Förchtgott Tovačovský* (1825—1874), moravský hudební skladatel, viz zde str. 280.
- 267, 1 *JUDr Alois Pražák* (1820—1901), politik, vůdce moravských Čechů, rakouský ministr, konservativce.
- 267, 18 *Studia gymnasijsní odbyl v Praze* — na malostranském gymnasiu v době, kdy tam studoval i Jan Neruda; přitom byl chovancem Lužického semináře, internátu lužických studentů a bhoslovců, v Praze III. v Lužické ulici.
- 268, 12 *s Boguslawským sepsaná Historija* — zpracování práce polského historika Wilema Jozefa Boguslawského *Rys dziejów serbo-łużyckich* (z r. 1861).
- 269, 15 *František Pivoda* — o Nerudovu boji za Smetanu proti F. Pivodovi viz Jan Neruda, *O umění*, 1951, str. 262 d.
- 269, 16 *na Švandově jevišti* — Pavel Švanda ze Semčic (1825 až 1891) měl od r. 1881 divadlo U Libuše na Smíchově.
- 269, 30 *K těm skladatelům šťastným náležel Pivoda* — z jeho písní nejznámější: Na výsosti hvězdy svítí, Ještě jen dále pojd'.
- 270, 14 *Josef Paleček* — viz zde str. 222.
- 270, 15 *Antonín Hromada* (1841—1901), baryton, působil v Německu; *Leopold Stropnický* (1845—1914), člen Nár. divadla; *Vojtěch Šebesta* — viz zde str. 223; *Olga Paršová* (nar. 1855) odešla do ciziny r. 1873; *Věkoslava Blažková* — viz zde str. 221.
- 270, 16 *Irma Reichová* (1859—1930), sopranistka, členka opery Prozat. a pak Nár. divadla, viz zde str. 234; *Gabriela Roubalová* (1843—1922), sopranistka, v Itálii působila jako La Boëma (Češka), viz 191, 7; *Marie Laušmanová* (nar. 1858), viz *Podobizny* I., 136; *Marie Žofie Sittová-Petzoldová* (1852—1907), sopranistka, člen Prozat. a Nár. divadla.
- 270, 19 *Karel Knittl* (1853—1907), hudební pedagog a sklada-

tel, r. 1883—1884 referoval o hudbě v Nár. listech; *Karel Kučera*, sbormistr Prozatímního divadla.

270, 20 *Josef Paukner* — viz *Podobizny I.*, 291.

270, 25 *divadlo na Opocném trhu* — býv. Stavovské, dnešní Divadlo J. K. Tyla.

270, 26 „*Dráteník*“ — opera Františka Škroupa, premiéra r. 1826.

271, 1 *paleografie*, nauka o starých způsobech písemného zá-
znamu; *sfragistika* — studium pečetí; *heraldika* — studium erbů
a znaků; *diplomatika* — nauka o čtení starých listin; všechny
tyto nauky náleží k t. zv. pomocným vědám historickým.

271, 36 *Desky zemské* — zápisy o věcech sporných i nesporných, projednávaných před nejvyššími soudy zemskými, v Čechách od polovice XIII. století.

271, 37 *Regesta* — knihy záznamů, zvláště výtahů z úředních listin: *Regesta diplomatická a listinná Čech a Moravy*.

273, 25 *Ernest Franz Rössler* (1815—1864), českoněmecký politik, jako poslanec frankfurtského parlamentu byl r. 1848 proti připojení Rakouska k Německu.

273, 27 *profesor Purkyně* — Jan Evangelista, tehdy profesor university ve Vratislavi.

273, 36 *Čelakovský* — František Ladislav, tehdy profesor slovanských jazyků na universitě ve Vratislavi.

274, 2 *Jan Pětr Jordan* (1818—1891), hornolužický spisovatel a novinář, studoval v Praze, začal v Praze publikovat, r. 1848 se znova přestěhoval do Prahy, vydával zde *Slavische Zentralblätter*, konec života strávil ve Vídni.

274, 5 *Seiler* — Handrij Zejleř (1804—1872), hornolužický spisovatel, básník.

274, 9 *neobligátní* — nepovinný, vedlejší

274, 11 *Schmaler* — t. j. Smoleř, v Lužici měli lužicko-srbští vlastenci jméno vlastní ve dvou formách: úřední německé (*Schmaler*, *Seiler*), vlastenecké lužickosrbské (*Smoleř*, *Zejleř*)

274, 16 *Leopold Haupt* (1797—1883), německý spisovatel ve Žhořelci v Lužici, spolupracoval se Smoleřem při vydání díla *Pěsničky Horných a Delných luž. Serbow* (1841—1843).

274, 26 *autokritik* — sebekritik

215, 5 *monotonie* — jednohlasnost, zde jednotvárnost

275, 16 *Poesie světová* — sbírka básnických překladů z cizích literatur, redigovaná od r. 1871 Janem Nerudou spolu s Ferd. Schulzem.

275, 18 *Malice lidu*, spolek pro vydávání laciných českých knih, vzniklý r. 1867 z podnětu Jana Ev. Purkyně a Dr. Edvarda Grégra.

276, 11 *épu* — eposu, velké výpravné skladby básnické.

276, 23 *Divadlo Dusíkovo* — nazvané podle čáslavského ro-

dáka Jana Ladislava Dusíka (1761—1812), slavného klaviristy a skladatele, viz zde str. 117 a pozn.

277, 11 *Martin J. Kopecký* (1777—1854), viz zde str. 162.

277, 12 *Josef František Smetana* (1801—1861), básník, prof. fyziky na gymnasiu v Plzni, plzeňský buditel.

278, 35 *Emilie Bártová* (roz. Kalivodová, 1838), choť JUDr. Vojtěcha Bárty; *Marie Čelakovská* (roz. Holá, 1844), choť univ. prof. a archiváře Dr. Jaromíra Čelakovského; *Anna Čihařová* (roz. 1840), žena krejčího Vojtěcha Čihaře, Nerudova známého, vydavatele časopisu Zlaté dno.

279, 1 *slečna Krásnohorská* — Eliška, viz Podobizny I., 278; *Dora Hanušová* (1841—1920), dcera univ. prof. dr. Ignáce Jana Hanuše, učitelka, též činná literárně.

279, 21 *Dr. Josef Bojislav Pichl* (1813—1888), spisovatel a překladatel, viz Podobizny I., 342.

279, 23 *Marie Čacká*, vl. jménem Bohunka Pichlová, — viz zde str. 292.

279, 31 *na školu hrádeckou* — škola v dnešní ulici Na Hrádku v Praze II. pod Karlovým náměstím nad Nuslemi.

279, 36 *dadouc* — chybně tehdy užívaný přechodník (místo *daři*)

280, 8 *ústav páně Skřivanův* — Antonína Skřivana (1818—1887), odborného spisovatele; viz zde str. 142.

281, 18 *organista* — varhaník.

281, 22 *prof. Šembera* — Alois Vojtěch Šembera (1807—1882), od r. 1839 prof. české řeči a literatury na Stavovské akademii v Olomouci, od r. 1847 na témže ústavě v Brně, od r. 1849 na universitě ve Vídni.

282, 2 *císař Maxmilián* (1852—1867), rakouský arcivévoda, později císař mexický; *Miramare* — zámek nad mořem u Terstu. Viz Obrazy z ciziny, str. 252.

283, 14 *záhřebský divadelní vlak* — přivezl návštěvníky do Národního divadla až z Chorvatska.

283, 25 *profesor Květ* — František Boleslav (1825—1864), filosof, estetik.

283, 27 *do Čenstochova* — mělo by být *do Čenstochové*, Częstochówa, polské poutní místo.

283, 35 *Sprzymierzeńcy* — Spojenci; *Wilk w owczarnie* — Vlk v ovčinci.

283, 36 *Drugi raz* — Po druhé.

283, 37 *Babusia* — Babička.

283, 38 *Dom pod cmentarzem* — Dům pod hřbitovem.

284, 1 *Na lekkim chlebie* — Na špatném chlebě, snadno vydělaném; *Na służbie Bożej* — V božích službách.

284, 2 *W stojącej wodzie* — V stojatých vodách.

284, 9 *August Šenoa* (1838—1881), chorvatský básník českého

původu, spolupracovník Nár. listů v letech šedesátých, feuilletonistický žák Jana Nerudy.

285, 31 *první slavnost Řípská* — 10. května 1868.

286, 3 *Ludevít Procházka* (1837—1888), hudební skladatel, redaktor hudebních časopisů, bojovník za B. Smetanu; *Jan Ludvík Lukes* (1824—1906) — viz zde str. 76.

286, 17 *MUDr Václav Šamánek* (1846—1916) — viz zde str. 238.

288, 25 *František Šebek* (1814—1862), stavitel, r. 1861 zemský poslanec.

289, 16 *par excellence* — po výtce, v pravém smyslu slova

289, 24 *Ale... Krnka je Kassandrou* — jako Cassandra věštila svým krajanům v maloasijské Troji neštěstí, tak i Krnka stálým zdokonalováním zbraní předpovídá, že tak dokonalých zbraní bude jednou použito a že dojde k neštěstí, k válce.

289, 25 *in patria propheta* (lat.) — ve vlasti prorokem — viz zde str. 242.

290, 11 „*Kürassreisser*“ (něm.) — trhač kyrysů, pancéřů, jež nosili na hrudi těžcí jezdcí, kyrysníci.

293, 32 *Vlastimila Růžičková* — Anna Vlastimila R. (1824 až 1869).

294, 22 *Kateřina Jeřábková* — majitelka nakladatelství a tiskárny; viz zde str. 157 a pozn. k ní.

294, 25 *Dra Božislava Pichla* — Bojislava Pichla, viz Podobizny I., 342.

294, 26 *František Svoboda* (1178—1864), spisovatel a pedagog, prof. Akademického gymnasia.

295, 27 *konversační slovníky* — naučné, podle tehdejší dobové představy nutné ke konversaci, k rozhovorům, a nikoli ke skutečnému ovládnutí látky.

295, 30 *recitativ* — zpěv co nejméně zpěvně odlišený od prosté recitace

295, 31 *bravurní* — co vyžaduje smělosti a ohnivosti, ale i jistoty a ovládání nějakého umění a také sebe samého

296, 2 *Bella mia fiamma* (ital.) — Plameni můj krásný.

296, 5 *v oratoriu „Mesiáš“* — Georga Friedricha Händla (1685 až 1759), německého hudebního skladatele.

296, 9 *Chotěborky* — ves na Královéhradecku

296, 11 *Leopold Koželuh* (1752—1818), viz zde str. 117 a pozn.; *Vincenc Mašek* (1755—1831); *Jan Nepomuk Vitásek* (1770—1839), viz zde str. 117 a pozn.

297, 15 *Poesie světová* — viz zde str. 275; *cyklus balad o Houpém Honzovi, námi vydaných roku 1880* — t. j. Humoristickými listy v ročníku 1880, knižně vyšly teprve r. 1892 s kresbami Mikuláše Alše.

297, 17 *Karel Krejčík* (1857—1901), karikaturista Humoristických listů (od r. 1879), Palečka, Šotka, Šípů.

297, 23 *Besedy poetické* — t. j. Poetické besedy, sbírka založená Janem Nerudou r. 1883 u nakladatele Ed. Valečky, básník ji redigoval až do konce svého života.

294, 4 *divadlo „U Libuše“* — dnešní Realistické divadlo na Smíchově.

298, 7 *Kdy se Vilhelm narodil* — žil v l. 1837—1896, byl členem kočovných společností, r. 1887 nechal divadla a zařídil si hostinec v Plzni.

298, 11 *Abelino, veliký zbojník*, smutnohra přeložená r. 1816 z Heinricha Zschokka J. Hýblem.

298, 18 *za Thoméa* — František Thomé byl v l. 1862—1864 ředitelem „zemského“, t. j. Stavovského divadla. Jeho portrét viz České divadlo II., příl. 5.

298, 20 *imaginární škoda* — domnělá, předstíraná

298, 31 *Josef Jan Stránský* — viz zde str. 226.

298, 32 *Josef Emil Kramuele* — viz zde str. 226; *František Pokorný* — viz zde str. 226; *Pavel Švanda* — viz Podobizny I. 96 a zde str. 225.

299, 8 *Vasilij Vasiljevič Vereščagin* (1842—1904), ruský malíř; viz Podobizny I. 385; *Jan Matejko* (1838—1893), polský malíř, po otci z českého rodu; viz Podobizny I, 151; *Henryk Siemiradzki* (1843—1902), polský malíř, viz tamže; *Jaroslav Čermák* — viz Podobizny I., str. 85.

299, 24 *ceremoniální* — obřadné, představující slavnostní chvíle z dějin národa

299, 31 *„Reytan“* — obraz se jmenuje „Rejtan na sněmě varšavském“ (1867) a představuje scénu, v níž Tadeáš Rejtan protestuje proti rozdělení Polsky r. 1773.

300, 9 *Karl Piloty* (1828—1895), německý malíř a výtvarný pedagog.

300, 12 *Unie lubelská* — r. 1569 v Lublině ujednána personální unie Polsky s Litvou; *Štěpán Báthory* — v l. 1576—1586 polský král.

300, 15 *divadelní vlak ... z Polsky*, viz zde str. 283, 14 a pozn. k ní.

301, 2 *Wilhelm Heinrich Riehl* (1823—1897), bavorský kulturní historik a národopisec.

301, 7 *fenomenální* — výjimečný

301, 8 *Albonka, Albona* — Marietta Alboni (nar. 1824), slavná italská altistka, zpívala také v Praze.

301, 28 *„Zakletý princ“* — zpěvohra Vojtěcha Hřímálého, viz zde str. 27; *„Blaník“* — opera Zdeňka Fibicha (z r. 1877); *„Karel Skréta“* — opera Karla Bendla z r. 1883, libreto Elišky Krásnohorské.

301, 32 *August Appé*, vl. jménem Appelmann (v l. 1820—1859), zpěvák, učitel zpěvu.

302, 7 *koby našeho Musea* — o tomto portrétu, vytvořeném Františkem Xaverem Kadlíkem (Tkadlíkem, 1786—1840), českým malířem, viz dále str. 303.

302, 15 *Němec Goethe* — učinil to Karel August Varnhagen von Ense (1785—1858), německý státník a spisovatel, přítel Goethův, na pokyn Goethův a s podpisem Goethovým.

302, 19 *František Palacký* napsal o Dobrovském práci Joseph Dobrovský's *Leben und gelehrtes Wirken* (1833); *Vincenc Brandl* (1834—1901), moravský historik, své dílo „Život Josefa Dobrovského“ vydal r. 1883.

303, 10 *Entwurf eines Pflanzensystems nach Zahlen und Verhältnissen* (Návrh soustavy rostlinné podle čísel a vztahů) — viz Miloš B. Volf, Dobrovského návrh soustavy rostlinné, 1934.

303, 13 *Lorenz Chrysan von Fest* (Vest) (1776—1840), štýrsko-hradecký profesor; jeho pokus o botanický systém vyšel r. 1818 ve Vídni; *Augustin Pyrame Decandolle* (1778—1841) francouzský botanik; *Franz Peter Cassel* (1783—1821), prof. botaniky v Gentu, jeho botanický Lehrbuch vyšel tamže r. 1817.

303, 37 *pochován v Brně* na Ústředním hřbitově, neboť 6. ledna 1829 v Brně zemřel.

304, 4 „*Divadelní plaky*“ — viz zde str. 225.

304, 15 *sankviničnost* — horkokrevnost, zde s významovým odstínem: zanícenost, horoucí nadšení.

305, 24 *polyhistor* — vševěd

306, 14 *cena Fingerhutova* — Ferdinand Náprstek-Fingerhut (1824—1887), bratr Vojtěchův, divadelní nadšenec, založil ve spolku „Svatoboru“ cenu za nejlepší dramata z dějin slovanských.

306, 15 *Poděbradovna* — byla vydána r. 1874 s úvodním slovem J. Nerudy.

310, 1 „*Kratochvilná historie...*“ vycházela v Humoristických listech od 6. července 1878 a pak i v l. 1879—1880; knižně byla vydána r. 1884.

311, 6 *ostatních spisů Sobotkových* — do konce r. 1884 vydal Primus Sobotka kromě díla Nerudou jmenovaného *Výklady prstonárodní* (1882) a mnoho překladů z anglické literatury.

311, 18 *panegyrický* — oslavný

312, 1 *interpret* — původně vykladač, zde prostředník mezi hudebním dílem a posluchačem, výkonný hudební umělec.

312, 28 *senior* — v evangelických církvích duchovní správce většího okrsku

312, 37 *Tyto dny bude vydán...* Fr. Bačkovský, J. K. Tyla *Kde domov můj s pozdějšími přídávky* (1884).

313, 21 *mněl se za ztracena* — mněl není chyba, je to od slovesa *mníti*: domníval se, že je ztracen, měl se za ztracena.

314, 11 *údství* — členství

317, 36 *Baedeker* — Baedekrové byla stará německá naklada-

telská rodina, jež vydávala průvodce, po ní nazývané Baedekry.

318, 8 *chrpové němčourstvi* — chrpa byla květina milovaná nacionalistickými, šovinistickými Němci.

318, 9 *Spréva* — německá řeka protékající Berlínem

318, 13 *Wacht am Rhein* — Stráž na Rýně, velkoněmecká hymna, složená r. 1854 K. Wilhelmem na slova M. Schneckenburgra.

318, 21 *Grossdeutschland* — Velkoněmecko

318, 22 *strom upasový* — upas (*Antiaris toxicaria*), morušovitý strom, jehož jedovaté šťávy užívali domorodci malajští k napouštění šípů.

319, 6 z *Šavlův Pavly* — židovský pronásledovatel křesťanů Šavel se přejmenoval podle Bible na Pavla, když se sám stal křesťanem a apoštolem.

319, 25 *Petr, který nikdy nezapřel* — biblický apoštol Petr zapřel třikrát Krista po jeho zatčení.

319, 27 *kohouti frankfurtští* — kteří chtěli na sněmě ve Frankfurtě nad Mohanem už r. 1848—1849 spojit Rakousko s Německou říší.

319, 34 *MUDr Josef Škoda* (1805—1881) — vídeňský lékař českého původu, univ. profesor, znamenitý odborník v léčení nemocí srdečních a kožních. Viz *Podobizny I.*, 340.

319, 34 *MUDr Karel Rokytanský* (Rokitanski, 1804—1875), vídeňský lékař českého původu, jeden ze zakladatelů pathologické anatomie.

320, 2 *Petr Chelčický*, jihočeský husitský myslitel ze vsi Chelčic u Vodňan, nesmiřitelný odpůrce katolictví a feudálního státu.

Před str. 317 otiskujeme jako přílohu portrét Dr Augustina Petra (k textu na str. 317 d.) a tentokrát nejen portrét sám, ale i jeho umístění na první stránce *Humoristických listů*, tedy i se záhlavím časopisu a s jeho bibliografickými údaji.

O p r a v a:

Str. 89, 25 místo *s napětím* čti *s napjatím*.